

11.2022
JG 26
#08

RANDKRANT

Maandblad over de Vlaamse Rand

FR-DE-EN
Traductions
Übersetzungen
Translations

Het platteland voedt de stad

De Rand is een
economische
topregio

BEELDHOUWER KOENRAAD TINEL
'Hoop is het beste
wat we hebben'

TEKENS VAN DE TIJD
De Zenne als
levensader

Film over magistrale
fauna en flora
van bij ons

DE KETTING

Studente sociale agogiek **Cato Stalpaert** (20) uit Dilbeek werd door Isabelle Moens aangeduid om **de ketting** voort te zetten. Stalpaert heeft iets met chocolade, leerde de Wolfspuiten beter kennen en kijkt uit naar de paasvakantie van volgend jaar.

INHOUD

- 06 Van Asse tot Zaventem
- 11 Randatlas
- 19 Bouwwerk
- 21 Mijn boek, mijn vriend
- 23 Middenin
- 24 Cultuurinterview
- 32 Gemengde Gevoelens

Studeren, sparen en chocolade

Cato Stalpaert woont op een boog-scheut van het station van Dilbeek. 'Dat is superhandig. Met de trein sta ik in twintig minuten in het centrum van Brussel. Ik ben afgestudeerd als innovatiemanager aan de Erasmus Hogeschool en ga nu sociale agogiek studeren aan de VUB. Op kot gaan, is geen optie omdat ik toch snel in Brussel ben. Ik heb altijd bij mijn ouders in Dilbeek gewoond, die ging er naar de lagere school en volgde nadien secundair onderwijs in Sint-Jozef in Ternat, waar ik ook veel vertoef. Ik ben altijd actief geweest in het verenigingsleven: eerst in de scouts in Dilbeek, daarna in de scouts in Ternat.'

Ze woont graag in Dilbeek. 'Het is dichtbij Brussel en Ternat, waar mijn vriend Louis-Max woont. Ik ken hem van net voor corona. Dat was een opsteker, want tijdens corona wandelden en fietsten we veel samen. Ik kocht mij een gravelbike waarmee ik op de mountainbike-routes rijd.' De wandelingen tijdens corona hebben de blik van Stalpaert op haar eigen Dilbeek serieus verruimd. 'Zo heb ik de Wolfspuiten beter leren kennen, een bosrijk natuurgebied naast de Westrand. Je kan ernaar toe via enkele officiële voetwegen. Het is een leuke plek om te wandelen en te genieten van de natuur.'

Danshuis als familie

'Nu ben ik ermee gestopt, maar ik heb vijf jaar gedanst in het Danshuis van Studio 100 in Antwerpen. Ik was net te oud om mee te doen met de Samson en Gert-show en te jong voor K3. Ik danste wel mee in enkele videoclippen en programma's van Studio 100. Dat was superleuk.

Het Danshuis is een echte familie. Ik heb nog steeds contact met de meeste danseressen uit onze groep. Eén keer per jaar ga ik als monitor mee tijdens de dansweek in Bredene.'

Stalpaert heeft al heel wat vakantiejobs achter de rug. 'Tijdens de vakantie werk ik met mijn vriend in een cateringbedrijfje in Zeebrugge en helpen we bij huwelijksfeesten. Daar heb ik al veel van opgestoken. Ook mijn vakantiejob bij StuBru was leerrijk. Ik was er de verbindingspersoon tussen de festivals en StuBru om promotie te maken voor de radiozender.'

Chocolade

'Als klein meisje mocht ik tijdens een verjaardagsfeestje een chocoladeworkshop volgen. Ik vond dat zo leuk dat ik daarin verder ben gegaan. Ik volg een opleiding chocolatier bij Syntra in Aalst en werk af en toe in het atelier van bakkerij Heidi in Sint-Katherina-Lombeek. De bakkerij werkt veel met chocolade. Ik ben ook geïnteresseerd in patisserie. Eigenlijk lust ik geen chocolade, maar ik vind de textuur en het creëren van chocoladetaarten pure chemie.'

Uitgaan doet ze met mate. 'Festivals als Couleur Café of het Vijverfestival in Dilbeek sla ik niet af. Mijn toekomstplannen? 'Ik ben 20 jaar en wil eerst sparen, want een woning huren of kopen, is duur. Ik wil zo lang mogelijk bij mijn ouders wonen. Met zijn allen gaan we al vele jaren op skireis naar Nauders in Oostenrijk, mijn favoriete reisbestemming. De volgende paasvakantie kunnen we eindelijk weer terug naar daar.' •

TEKST Joris Herpol – FOTO Filip Claessens

CULTUUR

Magistrale fauna en flora van bij ons

In *Onze natuur, De Film* spelen dieren, planten en landschappen de hoofdrol. Het is een verbluffend staaltje van een natuurdocumentaire, de eerste die volledig in ons land is gedraaid.

EN OOK

- 17 **Kafka en het meisje**
The Travelling Doll
- 18 **Dak boven het hoofd**
Renoveren zorgen kopzorgen
- 22 **Olena Shchetinina**
'Ik ben alles verloren, behalve mezelf'

VERDELING RandKrant november wordt bus-aan-bus verdeeld in Meise, Merchtem, Asse, Wemmel, Dilbeek, Sint-Pieters-Leeuw, Drogenbos, Linkebeek, Beersel en Sint-Genesius-Rode.

04

De Rand is een economische topregio

De Rand is een productieve en welvarende regio, goed voor bijna de helft van de bruto toegevoegde waarde van de volledige provincie Vlaams-Brabant of 8,7% van de bruto toegevoegde waarde van het hele Vlaamse Gewest.

14

25

09

Tekens van de tijd

De industrialisering bracht veel vervuiling met zich mee.

Na de Eerste Wereldoorlog werden in de stadsrand nieuwe tuinstreken gebouwd. Zij moesten de nieuwe visie op gezonder wonen beklemtonen.

Jonge wind: Kirsten Gedeshi

In onze nieuwe reeks *Jonge wind* laten we jonge mensen uit de regio aan het woord over hun interesses en hun leven. Kirsten Gedeshi is een jonge pianiste die gestart is met een opleiding geneeskunde.

① Distributiecentrum Delhaize (Zellik)

De Rand is een economische topregio

Wat betekent de Rand als economische regio? In onze nieuwe artikelenreeks *Randlabeur* gaan we na wat de belangrijkste economische activiteiten zijn en wat de belangrijkste evoluties.

TEKST Jan Haeverans – FOTO Filip Claessens

De Vlaamse Rand is een regio met tal van bijzondere bedrijven, bekende en minder bekende. Door zijn ligging bekleedt de regio een heel eigen plaats tussen Vlaanderen en de hoofdstad, maar de regio economisch definiëren is niet zo gemakkelijk. Want het is een regio met grote verschillen, bijvoorbeeld een verstedelijkt gebied rond Vilvoorde, Machelen en Zaventem, rustigere residentiële wijken en ook nog deels landelijke gemeenten. Waar het ene deel richting Mechelen en Antwerpen kijkt, is het andere deel meer gericht op Leuven. En dan is er

een strook die tegen Wallonië aanleunt. Alle gemeenten merken natuurlijk ook de invloed van hoofdstad Brussel.

Klinkende namen

Zo hebben een heel aantal toonaangevende bedrijven zich in de regio gevestigd omwille van de nabijheid van de hoofdstad. Die lijst is indrukwekkend. Er is natuurlijk de luchthaven, met uitbater Brussels Airport Company en Brussels Airlines als 's lands bekendste luchtvaartmaatschappij. Daarnaast, zo weten we sinds de corona-

pandemie, is er het distributiecentrum van Pfizer in Zaventem, een van de bedrijven die actief zijn in gespecialiseerd transport van geneesmiddelen. Nog enkele klinkende namen in de Rand zijn Procter & Gamble in Grimbergen (schoonmaakmiddelen, verzorgingsproducten, enzovoort), ISS Facility Services in Vilvoorde (schoonmaakbedrijf), Cisco Systems en Capgemini in Machelen (ICT-consultancy en softwareontwikkeling), Asco Industries in Zaventem (lucht- en ruimtevaartonderdelen) en het onderzoekscentrum met testpiste van Toyota, ook in Zaventem. In Vilvoorde zijn er natuurlijk ook VTM en de vele tv-productiehuizen, met Woestijnvis als bekendste. In Sint-Pieters-Leeuw de brouwerij Belle-Vue.

Productieve en welvarende regio

Bovenstaande lijst is uiteraard niet volledig, maar toont wel aan dat de grote economische polen zich in en rond Zaventem, Machelen en Vilvoorde concentreren. Dat concludeert ook de toelichtingsnota *Een blik op de Vlaamse Rand 2021* van het Agentschap Binnenlands Bestuur, dat onder andere de economische prestaties van de regio belicht. De bruto toegevoegde waarde (de waarde die wordt toegevoegd tijdens de productie van goederen of diensten) van deze drie gemeenten is maar liefst 10,5 miljard euro. Dat is de helft van de bruto toegevoegde waarde van de hele Rand, die 20,8 miljard euro bedraagt. Of met andere woorden: de drie gemeenten produceren evenveel meerwaarde als de zestien andere.

Binnen Vlaanderen is de Rand een heel productieve regio, goed voor bijna de helft van de bruto toegevoegde waarde van de volledige provincie Vlaams-Brabant (44,4 miljard euro), die 65 gemeenten telt. De regio neemt 8,7% van de totale bruto toegevoegde waarde van het hele Vlaamse Gewest voor zijn rekening. Dat is meer dan die van het grootstedelijk gebied Gent (19,2 miljard euro), dat de stad Gent en zes randgemeenten omvat, maar wel kleiner dan die van de stad Antwerpen (27,9 miljard euro).

Een en ander maakt van de Rand een welvarende regio. Nog volgens de toelichtingsnota bedraagt het gemiddeld netto belastbaar inkomen per aangifte in 2018 in de Rand 40.233 euro. Dat bedrag ligt hoger dan in de hele provincie

Vlaams-Brabant (39.834 euro) en in het Vlaams Gewest (35.388 euro). De plaats waar welvaart geconcentreerd zit, is overigens niet noodzakelijk de plaats waar welvaart geproduceerd wordt, stipt de nota aan. Zo vind je de hoogste inkomens in gemeenten als Tervuren, Kraainem, Wezembeek-Oppem en Sint-Genesius-Rode, waar de bruto toegevoegde waarde per inwoner relatief laag is. Terwijl productieve gemeenten als Zaventem, Machelen en Vilvoorde eerder een laag gemiddeld inkomen kennen. Dat komt omdat mensen vaak niet wonen op de plek waar ze werken, en het vooral mensen met hogere inkomens zijn die de groene gemeenten opzoeken.

Weg uit Brussel

Hoe ziet de *werkrelatie* tussen de Vlaamse Rand en Brussel eruit? In augustus meldde RINGtv dat steeds meer bedrijven de hoofdstad inruilen voor de Rand. Jobs die Brussel hard nodig heeft, vluchten er weg. De reden voor deze beweging zou vooral fiscaal zijn. Op Brusselse kantoren moeten er meer belastingen betaald worden dan in Vlaanderen. Brussel verliest twee keer, want jobvlucht stimuleert ook stadsvlucht. Veel mensen verhuizen mee. Het zijn vooral de beter betaalde jobs die verkassen, waardoor de hoofdstad nog eens fiscale inkomsten derft.

Het is een beeld dat Koen Vermoesen, diensthoofd Ruimtelijke Economie van het Agentschap Innovatief Ondernemen (VLAIO), toch enigszins nuanceert. 'Er waren indertijd al studies die een verschuiving voorspelden van het internationale kantorensegment richting Zaventem, terwijl de publieke sector in Brussel gevestigd zou blijven. Dat heeft zich tot op zekere hoogte ook zo gemanifesteerd. Het gaat dan om grote bedrijven, advocatenkantoren, ... enzovoort, maar het geldt zeker ook voor de financiële sector. Voor de internationale handel is de nabijheid van de luchthaven een troef.'

Vermoesen ziet nog een reden voor de verhuisbeweging. 'Er zijn indicaties dat bedrijven die veel ruimte nodig hebben, zoals industriële en logistieke bedrijven, van Brussel naar de Rand of zelfs naar verder gelegen terreinen trekken. Volgens sommigen om fiscale redenen, volgens ons vooral omwille van factoren als gebrek aan ruimte

en congestie. Die beweging weg van Brussel wordt overigens weleens in twijfel getrokken. Wij erkennen ze liever, zodat we tenminste de ongewenste effecten ervan kunnen remediëren, zoals een verdere suburbanisatie in een *tweede gordel* rond de Rand.'

“ De Rand is goed voor bijna de helft van de bruto toegevoegde waarde van de provincie Vlaams-Brabant of 8,7% van de totale bruto toegevoegde waarde van het Vlaamse Gewest.

'Het voorbije decennium is het besef gegroeid dat we moeten ophouden met het wegduwen van zogenaamde *maak-activiteiten* uit de stad naar bedrijventerreinen. Dat grote industrie niet thuishoort in de stad is logisch. Maar nu zitten er op bedrijventerreinen veel niet-hinderlijke activiteiten die evengoed of misschien zelfs beter in de stad hun activiteiten zouden kunnen ontplooiën. Er is immers vaak nog verrassend veel ruimte beschikbaar in steden, in oude loodsen aan de binnenzijde van sommige bouwblokken bijvoorbeeld. Dat wordt nu gestimuleerd, en ook Brussel is mee op die kar gesprongen. Er is trouwens overleg tussen beide gewesten over dat soort zaken. Zoals in de Top Noordrand, waar we samen nadenken over zaken als de herbestemming van de oude NAVO-gebouwen, de spoorwegterreinen van Schaarbeek Vorming, de Ring, enzovoort.'

Reconversie

Over ruimtegebruik moet in de Rand zelf ook goed nagedacht worden, vindt Vermoesen. 'Vroeger dachten we in hectaren, nu in vierkante meters', zo vat hij de mentaliteitswijziging samen die heeft plaatsgevonden in het beleid. 'Het is veel productiever om kmo's samen te brengen, te *stapelen* en functies te vermengen in plaats van elke sector zijn eigen zone toe te kennen, en elke kmo zijn eigen ruimte en eigen pand. In plaats van oude industriële sites om te bouwen naar lofts en appartementen worden daarom nu ook bedrijfsverzamelgebouwen gezet met kleinere kmo-units.' Dat is zo'n succes geworden dat het verhaal intussen ook een keerzijde heeft: 'Die gebouwen duiken ook op bedrijventerreinen op, waardoor we de laatste grote percelen dreigen op te offeren aan activiteiten die evengoed in het stedelijk weefsel zouden kunnen gedijen.'

Daarom wordt er vanuit de overheid ingezet op de reconversie van verouderde bedrijventerreinen en *brownfields* in de Rand. Iets wat niet overal even vlot is verlopen. 'In de zuidelijke Zennevallei is er een duidelijke visie tot stand gekomen, bijvoorbeeld voor een terrein als Laekebeek in Lot. In de regio Vilvoorde-Machelen bleek dat niet zo evident. Daar hebben vooral privé-ontwikkelaars de leiding genomen, zoals op de terreinen van Renault Vilvoorde, waardoor dat nu versnipperd en onderbenut is. Ook elders is er een gebrek aan een bredere visie. Wel een goed voorbeeld van een succesvol herinrichtingstraject dat zich op de lange termijn richt, is de omvorming van het Research Park Zellik tot een echt wetenschapspark.' ●

EN Rand declared an economic powerhouse

The Rand is populated by a whole host of unusual businesses, including some quite well-known undertakings and others that are less familiar. The region occupies a unique position between Flanders and the capital while its location has helped it to become a productive and prosperous area, accounting for almost half of the gross value added of the entire Flemish Brabant province (€44.4 billion) or 8.7% of the gross value added of all the Flemish Region. The region's average net taxable income per taxpayer is another measure of its economic strength: €40.233 in 2018, which is higher than the entire Flemish Brabant province and Flemish Region. The urban flight phenomenon is now being accompanied by a job exodus, with the number of companies moving from Brussels to the Rand steadily rising in recent years, with all that implies for both for the capital and the Rand.

© dfl

175 jaar flaneren in de galerijen

BRUSSEL De Koninklijke Sint-Hubertusgalerijen in Brussel bestaan dit jaar 175 jaar. Naar aanleiding van die verjaardag verschijnt binnenkort een boek. Er is ook een expo op komst over de geschiedenis van de luxueuze winkelgalerij in neo-renaïssancestijl. Het ontwerp van de Sint-Hubertusgalerijen kwam in 1836 uit de pen van de Nederlandse architect Jean-Pierre Cluysenaar. Het geheel bestaat uit drie galerijen die met glas zijn overdekt: de Koningsgalerij en de Koninginnegalerij, met dwars erop de kleinere Prinsengalerij. De naam Sint-Hubertusgalerijen verwijst naar het beekje dat ooit op die plek stroomde. De bouw van de Koninklijke Sint-Hubertusgalerijen werd gefinancierd door een aantal rijke liberale Brusselse families. Bedoeling was om tussen de Brusselse Grasmart en de Warmoesberg een luxegalerij op te trekken en zo wat chiquer volk naar de wijk te lokken. En dat plan lukte. In 1857 opende de Zwitser

Jean Neuhaus zijn apotheek in de Koninginnegalerij. Neuhaus kwam op het idee om zijn pilletjes te omhullen met een laagje chocolade. Later evolueerde hij naar chocolatier. De galerij telt ook een 70-tal appartementen. De opening van het Théâtre des Galeries en het Théâtre Vaudeville zorgde voor een culturele uitstraling. In 1939 kwam daar nog Cinéma Galeries bij. De Koninklijke Sint-Hubertusgalerijen lokken jaarlijks zes miljoen bezoekers en zijn vandaag nog altijd in privéhanden.

Architect Jean-Pierre Cluysenaar verwierf naam en faam met de Sint-Hubertusgalerijen, maar hij tekende ook heel wat bekende gebouwen in de brede Vlaamse Rand. Zo is hij onder meer de ontwerper van het Kasteel de Viron in Dilbeek, waarin nu het gemeentehuis is ondergebracht, het Kasteel Calmeyn in Drogenbos en de Villa Servais in Halle. Cluysenaar ontwierp ook een heel aantal stationsgebouwen, waaronder dat van Ternat. - TD

Megagevangenis wordt in gebruik genomen

HAREN/DIEGEM In Haren, net op de grens met Diegem, is de nieuwe megagevangenis opengegaan. In het nieuwe complex is plaats voor 1.190 gedetineerden in kleine leefeenheden. De gedetineerden zullen het komende jaar in fases naar de gevangenis verhuizen. Zo krijgt het gevangenispersoneel de kans om de nodige routine te kweken. 'In Haren werken we, voor de eerste keer in België, met badges voor gedetineerden die geprogrammeerd zijn om cel- en circulatiedeuren te openen. We kiezen voor een compleet nieuwe aanpak waarbij de gedetineerde meer vrij is om zich te verplaatsen binnen de muren van de gevangenis, naar de werkplaats, opleiding of activiteit', vertelt minister van Justitie Vincent Van Quickenborne (Open VLD). 'Daartegenover staat dat ze ook hun verantwoordelijkheid moeten opnemen. Wie zich niet aan de regels houdt en niet gemotiveerd is om zijn leven in handen te nemen, vliegt naar een gesloten afdeling. Hierin worden ze bijgestaan door detentiebegeleiders. Ik ben ervan overtuigd dat de aanpak zal werken om de recidive terug te dringen en de maatschappij veiliger te maken.' - TD

© dfl

© di

Waterplanten in Eilandtuin

MEISE De Plantentuin in Meise heeft er sinds kort met de Eilandtuin een nieuwe attractie bij. De tuin te midden van de vijver van het Kasteel van Boechout is een knap staaltje architectuur van Gijs Van Vaerenbergh architecten en Atelier Arne Deruyter. 'De nieuwe Eilandtuin is meer dan 4.400 m² groot en bestaat uit een groep eilanden met verschillende niveaus en moerasbiotopen', legt directeur van de Plantentuin Steven Desein uit. 'Je kan de bijzondere tuin bezoeken via een betonnen, meanderend pad van 400 meter dat over het water loopt en rust op 140 stalen palen.' De Eilandtuin herbergt een indrukwekkende collectie water- en moerasplanten. 'Die collectie zal zich nog verder uitbreiden. Eens het eiland volgroeid, zullen de bezoekers een mooie afwisseling krijgen van dichte begroeiing, open plekken en mysterieuze ruimtes. We zijn ervan overtuigd dat de Eilandtuin een nieuwe publiekstrekker zal worden.' - TD

www.plantentuinmeise.be

Douwe Egberts wordt Hi!

STROMBEEK-BEVER De site van de voormalige koffiefabriek Douwe Egberts in Strombeek-Bever is aan een tweede leven begonnen als bedrijventerrein. 'Nadat Douwe Egberts in 2017 de deuren sloot, zijn we gestart met de herontwikkeling van de site van 6,5 ha naar een modern, duurzaam en multifunctioneel bedrijventerrein, dat de naam Hi! kreeg', legt Kathleen Dewulf, ceo van projectontwikkelaar Global Estate Group uit. Bedrijven kunnen er hun personeel hybride laten werken en evenementen organiseren. 'Bij de ontwikkeling van de site hebben we veel aandacht besteed aan het milieu. De helft van het beton op de site is onthard en heeft plaatsgemaakt voor onder meer een grote voortuin en een bloemenweide. De eerste bedrijven huren er ondertussen loodsen en het meeting-center is sinds juli van dit jaar in gebruik. Begin volgend jaar starten we met de verbouwing van een kmo-hal in de oude productietoren.' - TD

Sportmuseum sluit en verhuist

HOFSTADE Het Sportimonium in Hofstade heeft op 1 september zijn deuren gesloten. Het vertrekt uit het domein van Sport Vlaanderen. Het museum over sporterfgoed wil zich naar eigen zeggen herbronnen. 'Bijna twintig jaar was onze collectie sporterfgoed te bewonderen in het unieke strandgebouw van het Sport Vlaanderen domein in Hofstade', zegt Bart Vanreusel, voorzitter van de vzw Sportimonium. 'Nu is het tijd om een nieuw hoofdstuk te schrijven.' Volgens de vzw lokt het Sportimonium op de locatie in Hofstade niet genoeg bezoekers en is het gebouw ook niet meer geschikt. 'De 35.000 collectiestukken blijven bewaard in de *Preservation Hall Victor Boin* in het domein van Hofstade. De komende tijd gaan we onze contacten met de sport- en erfgoedwereld versterken en starten we de zoektocht naar een nieuwe eigentijdse formule voor een aanstekelijk sportmuseum.' Het nieuwe sportmuseum, dat tegen 2029 opnieuw zou moeten openen, komt wellicht in een stedelijke omgeving. - TD

© di

© di

- Er komt geen nooddorp voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen in onze regio, zo meldt Jan Spooren, provinciegouverneur van Vlaams-Brabant.
- In **Wemmel** is maar liefst 55 ton afval opgeruimd op een perceel aan de Romeinsesteenweg.
- **Sint-Pieters-Leeuw** plaatst op invals wegen grote welkomstborden en vlaggenmasten met het logo en de skyline van de gemeente.
- Vrachtwagenchauffeurs die de tonnagebeperking in de Spaanse Lindebaan in **Grimbergen** niet respecteren, betalen 174 euro boete en spelen hun rijbewijs kwijt.
- Heel wat gemeenten beslissen om 's nachts de openbare verlichting te doven. In onze regio is dat het geval in **Zaventem, Wezembeek-Oppem, Beersel, Dilbeek, Sint-Pieters-Leeuw, Kraainem** en **Merchtem**.
- **Sint-Pieters-Leeuw** voert twee nieuwe trajectcontroles in in de Pedestraat en in de Rooselaerstraat.
- Na een aantal incidenten worden alle fuiven in **Asse** voortaan beveiligd door een professionele beveiligingsfirma.
- De Vlaamse overheid geeft bijna een half miljoen euro subsidies voor dringende instandhoudingswerken van de resten van het Prinsenkasteel in **Grimbergen**.
- In **Dilbeek** sloot buurtwinkel 't Begijnenborreke na vier jaar de deuren omwille van de hoge energieprijzen en de dalende koopkracht van de mensen.
- Vervoersmaatschappij De Lijn Vlaams-Brabant zoekt vijftig buschauffeurs.

©

- Na een proefproject gaat de korte oprit van de A12 aan de Plantentuin in **Meise** definitief dicht.
- Energieleverancier Engie krijgt geen omgevingsvergunning voor de bouw van een nieuwe gascentrale in **Vilvoorde**. Het Actiecomité Leefbare Noordrand roept Engie op om in te zetten op windenergie.
- In het Researchpark in **Zellik** is de eerste steen gelegd van een nieuw datacenter van de VUB en het UZ Brussel.
- Ruim 145.000 mensen uit **Halle-Vilvoorde** kregen een nieuwe herfstprik, zo blijkt uit cijfers van de vaccinatiedatabank van de Vlaamse overheid. Dat cijfer komt overeen met 22% van de bevolking, het Vlaamse gemiddelde ligt op 26%. Er zijn grote verschillen tussen de gemeenten.
- Onder het nieuwe hockeyveld in de Weidestraat in **Sint-Genesius-Rode** komt een buffertank met een capaciteit van 160.000 liter regenwater.
- Tijdens de flitsmarathon reden 301 van de 5.575 gecontroleerde voertuigen in **Dilbeek** te snel.
- In het lokaal dienstencentrum De Meer in **Vilvoorde** vond het eerste mantelzorgcafé plaats, waar mantelzorgers met hun vragen terecht kunnen.
- Momenteel staan op de vrachtluchthaven Brucargo vijfhonderd vacatures open; nog eens zevenhonderd op het andere deel van de luchthaven van **Zaventem**.
- Vijftien hangjongeren die voor overlast zorgden aan de parking en de omgeving van het zwembad in **Meise** kregen een plaatsverbod.
- De nieuwe innovatiecampus van Living Tomorrow in **Vilvoorde** telt veertien bouwlagen en is 49 meter hoog. Tegen de zomer van 2023 zou de campus openen.
- De wildwaterbaan van het Begijntjesbad in **Overijse** kan weer gebruikt worden. Het tekort aan redders is voorlopig opgelost. - JH

© di

Wie heeft er een auto?

VLAAMSE RAND/BRUSSEL Hoe verder weg van het centrum van Brussel, hoe meer gezinnen een auto hebben. Dat blijkt uit een rapport van het Brusselse statistiekbureau Bisa, dat de cijfers van Statbel over autobezit uit 2019 onder de loep nam. In het Brussels Gewest hebben net geen half miljoen Brusselaars een auto, maar de percentages van het autobezit verschillen sterk naargelang de buurt of wijk waar de gezinnen wonen. Binnen de vijfhoek heeft een kwart van hen een auto. In de wijken net buiten de vijfhoek is dat zo'n 38%, in die het verst aan de buitenkant van de stad gaat het om ruim de helft van de gezinnen. Bisa nam in het rapport ook de cijfers mee van de wijken die net over de grens met de Vlaamse Rand liggen, in een straal van 2 km. Daar hebben gemiddeld acht op de tien gezinnen een eigen auto. Dat is meer dan in om het even welke Brusselse wijk. Bisa spreekt van een *grenseffect* dat ook duidelijk samenhangt met het inkomen. In de Rand liggen de inkomens hoger en wonen veel gezinnen met kinderen. Buiten Brussel hebben ook veel 65-plussers een auto. Opvallend is dat in de wijken van de Vlaamse Rand zowat 40% meer dan één auto heeft. Binnen de Brusselse vijfhoek is dat amper 3%. Ook daar speelt het *grenseffect*. Om dat te verlichten, pleit de studie voor betere verbindingen met het openbaar vervoer tussen Brussel en de Vlaamse Rand. Op die manier kan volgens de onderzoekers het gemotoriseerde verkeer in de Rand worden teruggedrongen. - TD

Bijkomende fietsinfrastructuur

HOEILAART/ZAVENTEM In Hoeilaart wordt een nieuwe fietsweg van vier meter breed aangelegd langs het stationsplein van Groenendaal. Die zal de aansluiting maken met de fietssnelweg F205 tussen Terhulpen (La Hulpe) en Brussel. 'Het stationsplein was al verhard en in gebruik voor parking en bushaltes, maar er was nog geen plaats voor de fietser', legt gedeputeerde voor Mobiliteit Tom Dehaene (CD&V) uit. 'De fietsers zullen de parking niet kruisen. Voorbij het stationsplein richting Brussel loopt de fietsweg tussen het spoor en de autoparking. De provincie Vlaams-Brabant investeert via het Fietsfonds 340.000 euro in de nieuwe fietsweg.

Ook langs de Tramlaan in Zaventem wordt geïnvesteerd in fietsinfrastructuur. De provincie kende een subsidie van 2,3 miljoen euro toe voor de fietssnelweg F203 tussen het kruispunt van de Leopold Nantierlaan en dat met de Molenstraat. 'Op de Tramlaan wordt een snelheidsbeperking van 50 km/u ingevoerd. De kruispunten krijgen verhoogde oversteekplaatsen met stopstrepen om te benadrukken dat fietsers op de F203 voorrang hebben. Er komen ook bijna zestig nieuwe verlichtingspunten.' - TD

© fc

‘Ik wil alles positief bekijken’

Kirsten Gedeshi (22) kreeg haar eerste pianolessen op haar zesde aan de academie van Meise. Als vijftienjarig talent ging ze naar het Koninklijk Conservatorium van Brussel, waar ze in 2021 haar masterdiploma haalde.

TEKST Michael Bellon – FOTO Filip Claessens

Ze was ook laureate in verschillende wedstrijden en speelde al in grote concertzalen. Ondertussen studeert ze geneeskunde.

Waar kijk je in het dagelijkse leven vaak tegenop?

‘Opstaan (*lacht*). De gedachte dat ik mijn warm bedje en mijn (dan nog) helder hoofd achter moet laten om aan een drukke, stressvolle dag te beginnen, motiveert niet echt.’

Wanneer ervaar je geluksmomenten?

‘Geluk zit bij mij vooral in de kleine dingen. Zien hoe mensen in mijn omgeving hun geluk vinden, kan mij een grote glimlach bezorgen. Ook een etentje met de familie of een door iemand anders gezette koffie ’s ochtends kan enorm deugd doen.’

Wat maakt je ongelukkig?

‘Pessimisten, aangezien ik tegenwoordig alles positief wil bekijken. Ik word iets te snel meegetrokken in negatieve stralingen, waardoor een mooie dag een hele ommekeer kan krijgen.’

Wat zou je doen als je eerste minister was?

‘Ik zou pleiten voor cultuur. Het belang van cultuur – niet alleen muziek maar evengoed andere kunsten en ook sport – wordt zwaar onderschat. Door de minimale ondersteuning van cultuur ontnemen we de kans om de passie ervoor aan anderen door te geven. Jongeren worden ontmoedigd om muziek of andere kunsten te studeren omdat ze daar

moelijk geld mee kunnen verdienen. Nogtans is een samenleving niets zonder muziek.’

Welk voorwerp zou je niet kunnen missen?

‘Mijn piano. Al zijn er ook wel momentjes dat ik geen piano meer kan rieken of zien. Ondanks die onderliggende *ruzies* zou ik niet meer kunnen functioneren zonder. Al is het om mijn gedachten te verzetten of om mijn gevoelens op een therapeutische manier kwijt kunnen.’

Wat is het beste dat de digitale wereld heeft voortgebracht?

‘In mijn leefwereld denk ik dat YouTube en Spotify een absolute meerwaarde zijn. Ze geven de kans om muziek sneller te ontdekken, maar ook om kritisch te luisteren naar verschillende versies van dezelfde muziek.’

Wat is het meest speciale dat je persoonlijk hebt meegemaakt?

‘Spelen in de Musikverein in Wenen. Dat overweldigende gevoel dat je krijgt als je een grote zaal met zo’n geschiedenis, waar zoveel grootmeesters hebben gespeeld, mag vullen met klank heb je niet bij simpele huiskamerconcerten.’

Wat wil je later worden?

‘Als ik dat zou weten, zou ik niet meer aan het rondzwerven zijn tussen verschillende studies. Conservatorium deed ik uit passie en interesse. Het was niet mijn grootste

droom om pianiste te worden, en zeker niet pianoleerkracht. Ik hou van lesgeven, maar de verantwoordelijkheid om kinderen iets op een goede manier bij te brengen, is groot. Ook geneeskunde studeer ik momenteel uit interesse. Of ik effectief arts wordt, kan ik pas binnen enkele jaren zeggen.’

Wat was er vroeger beter?

‘Tegenwoordig is er een groot gebrek aan rechtstreeks sociaal contact. Vroeger moesten kinderen op zoek gaan naar vriendjes in de buurt. Nu zoeken ze op sociale media omdat de straten met auto’s zijn gevuld. Terwijl vroeger elk concert dat je bijwoonde, elk boek dat je las en elke persoon die je sprak, je een speciale openbaring kon geven, zoeken we nu sneller online wat ons hartje begeert. Veel is *gewoonte* geworden; te weinig wordt iets ervaren als uniek of speciaal.’

Wat is het mooiste plek in je omgeving?

‘Ik heb regelmatig mijn momentje rust nodig. Een wandeling kalmeert mij. Ik heb het geluk dat er in mijn directe omgeving veel open velden zijn. Als je er op het juiste moment naartoe gaat, kom je er niets of niemand tegen. Door de stilte, de rust en uiteraard het mooie zicht op het Atomium, zijn dat de mooiste plekjes in mijn omgeving.’ ●

ZA – 25 MAA – 20.00

Pianorecital

Kirsten Gedeshi

Meise, GC De Muze van Meise, 02 892 24 40

Kunstenaar Koenraad Tinel

‘Hoop is het beste wat we hebben’

Achtentachtig is hij ondertussen, Koenraad Tinel. In de Gare Maritime van Tour & Taxis opende de kunstenaar begin september zijn tentoonstelling *Angakok*, vol met nieuw werk.

TEKST Anne Peeters - FOTO Filip Claessens

Is deze man bijna negentig, echt? Als je hem ziet binnenkomen, zou je het hem niet geven. Kwiek, alert, twinkelende ogen. Een brede glimlach. Vol levenslust. De tijd lijkt op hem geen vat te hebben. Hoe is dat mogelijk? Koenraad Tinel: ‘Jong voor mijn leeftijd? (*lacht*) Ik denk dat het te maken heeft met mijn werk. Fysiek en mentaal bezig blijven, is goed voor een mens. Tijdens de pandemie ben ik altijd blijven werken. Natuurlijk was ik voorzichtig. Ik ben het nog steeds, ik zal mijn boosterprik wel halen. Maar angst? Nee, dat niet. De afgelopen twee jaren ben ik heel productief geweest.’

Voel je dan niet dat je ouder wordt?

‘Natuurlijk wel. Vroeger werkte ik met zware sculpturen die ik van op de grond opbouwde. Puur op fysieke kracht, vitalistisch bijna. Ik was er trots op dat ik lichamelijk zo sterk was. Ik was in alles hevig, snel, ook met de auto bijvoorbeeld. Nu werk ik aan mijn sculpturen terwijl ze in de lucht

hangen en maak er dan een onderstel voor. Kijk maar eens goed: alles gaat de hoogte in. De symboliek daarvan vind ik ook mooi: vanop de grond omhoog. Van de zwaarte naar de lichtheid. Van de wanhoop naar de hoop. Die dualiteit zit wel in mijn werk, ja. Ik werk vaak in inkt naar een sculptuur toe. In een reeks tekeningen zie je dan het concept van zo'n werk ontstaan. Verschillende elementen komen terug, in een reeks tekeningen kan je dat zien groeien. Je kan het op deze tentoonstelling zien, maar bijvoorbeeld ook in de Instagram-posts over mijn werk.’

Oorlog en oorlogsdreiging is een thema dat geregeld terugkomt in jouw werk. Heeft dat te maken met je eigen oorlogservaringen als kind? Denk je dat jouw generatie gevoeliger is voor de dreiging ervan?

‘Ik heb gruwelijke dingen gezien. Mijn vader en oudste broers waren overtuigde nazi's.

In 1944 is ons gezin naar Duitsland gevlucht. Daar heb ik vreselijke bombardementen meegemaakt. Ik heb als jongetje van tien gezien hoe een brandende parachutist uit de lucht kwam vallen. Hij keek recht in mijn ogen en zakte toen in elkaar. De beelden, de geuren van een kapotgebombardeerde

“ **De wereld kan zwart en donker zijn, maar je kan kiezen voor geluk. Je moet kiezen voor het geluk.** ”

stad, ... Dat vergeet je nooit. Door die vlucht heb ik twee jaar school gemist. Terug in België, na de oorlog, was het leven moeilijk. Met mijn moeder en kleine zusje leefde ik in een klein kamertje, mama ging mijn vader en broers bezoeken in de gevangenis. Ik zat toen bij meester Willems, zo noem ik hem nog altijd. Ik heb hem jaren later gevraagd wat voor een kind ik eigenlijk was. ‘Zwaar getraumatiseerd’, was zijn antwoord. Eigenlijk ben ik in mijn werk nog altijd bezig met het verwerken van wat ik toen allemaal heb meegemaakt.’

In je nieuwe tentoonstelling *Angakok* zitten veel verwijzingen naar de actualiteit. De grote openings-sculptuur over de oorlog in Oekraïne. Het hartbrekende beeld van de Syrische vader Munzir die een been verloor en die zijn zoontje Mustafa, een kleuter zonder armen en benen, hoog in de lucht tilt. De ijsbeer met zijn ijzeren klauwen en streepzachte vacht,

FR ‘L'espoir, toujours l'espoir’

Le sculpteur Koenraad Tinel de Vollezele a désormais quatre-vingt-huit ans. Début septembre, il a inauguré son exposition *Angakok*, pleine de nouvelles œuvres, à la Gare Maritime de Tour & Taxis. ‘Jeune pour mon âge? (il sourit) Je pense que c'est lié à mon travail. Tout le monde a besoin de rester occupé physiquement et mentalement. J'avais l'habitude de travailler des sculptures lourdes que je construisais à partir du sol. Purement par ma force physique, vitaliste presque. J'étais fier d'être si fort. Aujourd'hui, je travaille mes sculptures lorsqu'elles sont suspendues et après j'y ajoute une base. Regardez bien: tout s'élève vers le haut. J'aime aussi la symbolique de l'expression: sortir du sol. De la lourdeur vers la légèreté. Du désespoir vers l'espoir. Durant la guerre, quand j'étais enfant, j'ai vu des choses horribles. En fait, mon travail parle encore de toutes ces choses que j'ai vécues à l'époque.’

die bedreigd wordt. Oorlog, pandemie, vluchtelingen, klimaatopwarming. Allemaal destabiliserend en deprimerend. Hoe kijk je naar de toekomst?

‘De wereld kan zwart en donker zijn, maar je kan kiezen voor geluk. Je moet kiezen voor het geluk. Daar ben ik van overtuigd. Het is bijna een morele plicht. Ik ben verguisd door mijn familie omdat ik bevriend werd met Simon Gronowski (Brussels advocaat, jazzpianist en voorzitter van de Union des Déportés Juifs en Belgique, filles et fils de la déportation, n.v.d.r.) en samen met hem getuigenis afleg over ons verleden. Het werd een hechte vriendschap. Als we het over de wereld en alle problemen hebben, begint Simon zijn zinnen met: ‘Je crois...’ Ik niet. Ik begin met: ‘J’espère...’ Ik hoop. Ik hoop voor de toekomst. Hoop is het beste wat we hebben.’

In jouw expo Angakok zijn er voor het eerst ook schilderijen van jou te zien. Een nieuw medium, vol kleur. Is dat ook een expressie van die hoop?

‘Er waren ook al heel wat schilderijen in kleur te zien op mijn vorige, grote solotentoonstelling TIDES in Rijmenam (2021 en 2022), maar het is wel nieuw voor mij, ja. Ik ben eigenlijk toevallig beginnen schilderen. Ik had last van mijn rug. Dat maakte het moeilijker om aan sculpturen te werken. Dus begon ik te experimenteren met aquarel en gouache. Ik dacht altijd dat ik het niet in me had, dat schilderen, maar ik kreeg er plezier in en ontdekte dat het me lag, meer dan ik had gedacht. Mijn sculpturaal werk blijft natuurlijk wel het belangrijkste, al maakt tekenen een onlosmakelijk deel uit van mijn leven. En daarnaast zijn er ook mijn inkttekeningen, zoals de graphic novel *Scheisseimer*. Die novel is het getekende verslag van mijn oorlogsjaren als kind. Daarvan komt binnenkort eindelijk een hernieuwde uitgave uit. Of meer recent, het boek *Tinel tekent Babel en Singer*, waarbij

ik de kortverhalen van deze door mij geliefde schrijvers herteken. Ik teken ook graag live op scène, als performance artist bij voorstellingen en happenings. In 2019 tekende ik live de voorstelling *Skeletvrouw*,

“Mijn sculpturaal werk blijft natuurlijk het belangrijkste, al maakt tekenen een onlosmakelijk deel uit van mijn leven.

een Inuit verhaal voor Théâtre Nationale in Brussel. En in 2018 de voorstelling *Zolang hij niet zichzelf kent* over de mythe van Narcissus. Ik had nog nooit Ovidius gelezen. Ik heb nog altijd spijt dat ik nooit een klassieke opleiding heb gehad. De oerverhalen van de mensheid boeien en inspireren me. Griekse verhalen en mythen, maar ook

sproken en verhalen uit andere culturen. Ze zijn universeel. Ze gaan over goed en kwaad en wat dat met een mens doet. Hoe ga je ermee om, hoe bepalen je keuzes? In elk leven komt dat terug. Verdriet en vreugde, hoop en wanhoop. Hoe ga je om met pijn, met tegenslagen? Hoe verwerk je ze en kom je tot geluk? De tentoonstelling heet Angakok. Bij de Inuit is de angakok de sjamaan, de verteller, de genezer, de heler. Fysiek, maar ook mentaal. Dat intrigeert me. Is dat de rol van de kunstenaar? Is hij de sjamaan van zijn cultuur? Die archetypes zoek ik op, je zal ze altijd terugvinden in mijn werk.’ ●

TOT 30 OKT

Angakok

Koenraad Tinel

Brussel, Gare Maritime Tour & Taxis,
www.koenraadtinel.be

📍 **NAAM** Koenraad Tinel – **WOONPLAATS** Vollezele – **BEROEP** beeldhouwer

Het platteland voedt de stad

Afhankelijk van jouw leeftijd zal deze op verkenning al dan niet nostalgische beelden oproepen. De periode dat duizenden tuinbouwbedrijfjes een miljoen Brusselaars voedden, ligt inmiddels al enige tijd achter ons. Het intense sociale weefsel dat er mee samenhang, is nergens meer te bespeuren. Maar zoals we al lang weten: alles komt terug. Zou het?

TEKST Herman Dierickx - FOTO Filip Claessens

📍 De Groentelaar (Pepingen)

In de 19e eeuw voorzagen de Parijse *jardiniers-maraîchers* uit het randgebied de Franse hoofdstad van veel kwaliteitsvol voedsel. Ze woonden aan de rand van de Parijse agglomeratie en voerden fruit, groenten en vlees aan met karren en kruiwagens. Het was me lang niet duidelijk waar die term *maraîchers* vandaan kwam, maar de verklaring is simpel: de *maraîchers* situeerden zich vooral rond de moerassen – *marais* – van het Canal Saint-Martin.

Parijs

In 1845 schreven J.G. Moreau en J.J. Daverne een handboek over de kleinschalige teelttechnieken van deze mensen. Helemaal biologisch, want kunstmest en pesticiden bestonden toen nog niet. De koolstofloze teeltwijze, wegens geen gebruik van machines op olie of gas, is nog steeds een voorbeeld voor de Franse biokwekers van vandaag. De enige voedingsstoffen die ze lang geleden gebruikten, gingen ze in hartje Parijs halen: paardenmest. De mest van koeien kwam van het platteland, die van paarden uit de grote stallen van het leger en de politie. Je valt zowat achterover als je ziet welke gezonde opbrengsten ze haalden.

Zo is het verhaal bekend van een restaurateur die een contract had met enkele telers die hem elk jaar in april primeur meloenen moest leveren. Jawel, in april. Men slaagde er toen in acht oogsten per jaar te halen. Een droom, illusie of nachtmerrie voor onze huidige kwekers die heel hard hun best moeten doen om er vijf te halen. Het lukte in die tijd met eenvoudige middelen en technieken die we ons niet meer kunnen voorstellen. Alles gebeurde manueel, maar met ingenieus ontworpen ergonomisch materiaal, gemaakt door echte ambachtslui zoals je ze heden ten dage niet meer vindt. Veel van de wijsheid die zorgde voor uitstekende werktuigen en groenteoogsten zijn we ergens onderweg kwijt gespeeld.

🗣️ **Steeds meer bio-producenten uit de Rand bieden hun koopwaar rechtstreeks aan de klant in de stad aan.**

Toch lijkt er zich een kentering in te zetten in het hedendaagse Parijs. Met structurele steun van de overheid timmeren zogenaamde *micro-fermes*, kleine groentekwekers met maximaal

drie hectare grond, hard aan de weg. Vandaag brengen ze al veel van hun bio-producten naar de binnenstad en de banlieues. Hun aantal neemt nog elke dag toe. Het stadsbestuur speelt een belangrijke rol om deze eenvoudige korte voedingsketen dagelijks georganiseerd te krijgen. De nieuwe *maraîchers* waren al lang vragende partij om hun wensen van de stedelijke bevoorrading te ondersteunen. Met het huidige bestuur lijkt het er aardig van te komen.

Brussel

Misschien kan Brussel er een voorbeeld aan nemen, met zijn Rand waar nog steeds, en misschien elk jaar meer, kleine groentekwekers aanwezig zijn? Er bestaat een door de stad Brussel ingerichte vroegmarkt (Werkhuizenstraat 22/23, www.mabru.be), maar die is niet vergelijkbaar met die uit de jaren 60 en 70. Als je weet dat de omzet van vooral groenten en wat bloemen, fruit, vlees,... er vandaag rond de vier miljoen euro draait, dan weet je meteen dat je daarmee geen miljoen mensen kan voeden. Bij ons verloopt alles op een veel kleinere schaal dan bij onze zuiderburen. Voor de geïnteresseerden is er trouwens ook een tegenhanger voor bloemen en planten, gevestigd

📍 Felix De Boeckhoeve

Kijkrichting

Er zijn er die naar het oosten kijken en er zijn er die naar het westen kijken. In Drogenbos kijken de mensen de twee richtingen uit. Randatlas ging op zoek wat dat betekent.

TEKST Koen Demarsin – FOTO Filip Claessens

aan de Vilvoordsesteenweg 46 in Brussel (www.euroveiling.be). Voor diegenen die het zich nog zouden herinneren: het gaat over de vroegere Criée. Het lijkt wel alsof deze tekst ons vijftig jaar terugbrengt in de tijd met de daarbij horende nostalgie en het harde labeur van onder meer mijn ouders.

Blijkbaar is er ook hier sprake van een trage maar gestage verandering. Er zijn immers nog andere initiatieven, waarbij producenten uit de Rand hun, meestal bio-producten, rechtstreeks ter plaatse verkopen. De openluchtmarkt in de Roodebeekstraat is daar een goed voorbeeld van (www.bioguide.be). Elke zaterdag presenteren daar honderdtwintig biokwekers van allerlei slag hun wekelijkse oogst in een leuke setting. De Zuidmarkt is eveneens een verkooppunt waar enkele boeren uit de Rand hun waren aanprijzen, al zal je er meer buitenlandse verkopers aantreffen met een belangrijke Afrikaanse inslag die talloze lekkere producten aanbieden, al valt het te betwijfelen of ze een Belgisch biolabel hebben. Hoe de toekomst er uitziet voor dit zich enigszins herstellend Brussels Randweefsel is momenteel niet duidelijk. Een kleine rondvraag bij enkele betrokkenen leerde in ieder geval dat ze er in geloven, maar dat het veel te traag gaat en met te weinig interesse vanuit de overheid. ●

Wie naar het westen kijkt, ziet het open land, de beemden en hoe die ooit begraasd werden, de kerk van Ruisbroek in de verte en hoe je daar vroeger te voet naartoe kon. Hij houdt de blik op het Pajottenland gericht met Ukkel in de rug. Hij sluit zijn ogen en houdt zijn beeld voor de geest weliswaar, want nu doorkruist een snelweg zijn blikveld. Wie naar het westen kijkt, verbeeldt wat ooit was: de kruidenier, de bakker, de beenhouwer, het dorp. Hij kijkt vanuit zijn herinnering naar wat niet meer is en nog bleef. Hij filtert zijn geheugen vrij van rookpluimen, en hoe ze de witte was aan de draad met roet bedekten, en van kwalijke dampen en chemische kleuren die ooit door de vuile bedding van de Zenne stroomden. Ook dat was ooit.

Wie naar het oosten kijkt, heeft de snelweg in de rug en houdt Brussel in het oog. Hij beleeft het dorp van het nu. Voor hem zijn er geen beemden, maar een makkelijke supermarkt, geen weiden maar werkgelegenheid en winkels vlakbij, geen blikverstorende berm, maar een bereikbare leefplek dankzij auto en tram. Wie naar het oosten kijkt, ziet de stad, geen achterland. Zijn herinneringen wonen elders of zijn nog in de maak. Ook wie naar het oosten kijkt, filtert weg, want hij gaat voorbij aan de kleine sporen van wat ooit was: een boomgaard, een kapel, een wilg. Het is kwestie van een ander perspectief.

Het is maar hoe je het bekijkt

Misschien is dit alles een lichte overdrijving en zitten de mensen die hier wonen ergens tussen deze twee uitersten in, soms

wat meer kijkend naar het oosten, soms wat meer naar het westen en soms in het midden. Maar ze zijn er. We kwamen ze met Randatlas tegen en we hoorden ze praten over hun dorp uit het heden of uit het verleden, zelden over allebei. Zo leven ze met elkaar op deze plek. Soms komen ze elkaar tegen, tijdens de jaarlijkse appelpluk bijvoorbeeld in de boomgaard van Felix De Boeck. Anders dan in het *Grote Woonrapport* van *De Morgen* zien ze hun dorp eerder graag. 'De slechtste gemeente om in te leven', zoals *De Morgen* schreef, ligt voor hen niet hier. Wonen in Drogenbos op de drempel tussen Vlaanderen en Brussel is voor vele inwoners een stap in de goede richting. Het is dus maar hoe je het bekijkt.

Naar twee kanten kijken, is Drogenbos aan zichzelf verplicht. Felix De Boeck was boer én schilder. Hij beeldde op zijn doeken hooi-oppers af in kleurig zonlicht en autolampen die uiteenvielen in lijnen en punten tussen zwart. Hij leefde zowel van de stad als van zijn land. Hij was modern als het museum dat hij post mortem cadeau kreeg en dat zich verheft boven zijn traditionele boerderij. In de kunst heet deze vorm van tweeslachtigheid die in gesprek gaat met elkaar een diptiek. En goed samenleven is op zich al een hele kunst. Zullen we het daar op houden? ●

📍 **Randatlas neemt een winterpauze en gaat volgende lente opnieuw de boer op. De eerstvolgende halte is de Kaudenaardewijk in Dilbeek van 26 en 30 april 2023. Meer gedetailleerde info binnenkort op www.randatlas.be**

Of hoe het verleden de essentie van het heden blootlegt.

De Zenne als levensader

Troebel water

Al wat leeft, komt uit het water voort. Dat geldt niet alleen voor het natuurlijke leven. Langs de Zenne en haar zijrivieren kwam vanuit oude molens de industrie tot volle bloei. En al is ze vandaag minder zichtbaar, ze bepaalde wel de blauwdruk van waar we vandaag werken en wonen.

TEKST Koen Demarsin – FOTO Filip Claessens

De Sint-Katharinastraat is een vreemde straat. Ze buigt langs het snelwegtalud alsof die haar verhinderde om verder te lopen. Op de plek waar de bocht een knik wordt, staat *Flatpolis*, een aparthotel met een ambitie die net te hoog is voor de aanpalende huizen. Enkele bedrijfsgebouwen, de verkeerswisselaar van Zaventem en de Woluwelaan vormen de aanpalende buurt tot wat ze is: een achterafwijk. Het had nochtans anders kunnen zijn. De arbeidershuisjes uit de Degreefstraat met deurlijsten uit zandsteen zoeken aansluiting met moederdorp Diegem.

De papiervallei

Tussen het hotel en het talud ligt een rest braakland met een bosje en brokkelige muurresten. Ooit stond hier een gebouw. Wat van de muren nog recht staat, laat zien hoe groot het ooit was: een complex met schuren en een woonhuis. Achteraan steekt een roestig tandwiel boven de netels uit. Het is het weinige wat overblijft van het raderwerk dat het gebouw haar naam en doel gaf: Duivenmolen. Het moet snel zijn gegaan. Pas toen de boer in 1973 zijn erf verliet, moet het verval zijn ingezet. Het verval lijkt gelijke tred te houden met de snelheid van het vergeten, want hoeveel werknemers uit de achterliggende bedrijven weten dat alle bedrijvigheid begon met deze plek, een watermolen langs de Woluwe?

Het zijn graanmolens als deze die de kiem vormden voor de eerste ontplooiing van onze streek. Daar heeft de papierproductie veel mee te maken. In de 16e en 17e eeuw

nam de vraag toe, dankzij de bloei van de boekdrukkunst. In dezelfde periode groeide ook de rol van Brussel op het Europese toneel. De molens in de valleien rond de stad gingen al te graag in op de gestegen vraag en het Zennebekken ontwikkelde zich tot een echte papiervallei. Langs de Molenbeek tussen Sint-Genesius-Rode en Lot waren er alleen al 21 molens actief, waarvan 15 papiermolens. De molen Termeulen in Sint-Genesius-Rode was oorspronkelijk een graanmolen. De Herisemmolen in Alsemberg gaat terug tot 1536. Ook voor de molen van Huizingen hebben we een datum: 1568. De Woluwe was in het noorden de evenknie van de Molenbeek in het zuiden. Ook hier lagen de molens vlak achter elkaar, waarvan een aantal als papierfabriek verder leefden. Kraainem beschikte over een papierfabriek, maar de Papeteries de Saventhem – zelf ooit een olieslagmolen – stak er met kop en schouders bovenuit. Met namen als Catala, Demeurs, Novarode en UPC bleef de papier- en kartonproductie tot diep in de 20e eeuw toonaangevend voor de streek.

De stoomversnelling

De Zenne zelf was een andere rol toebedeeld, die van verkeersweg. In tijden toen transport over het land moeizaam verliep, vonden het Brusselse laken en de Diegemse steen via haar loop de weg naar hun bestemming. Om het transport van en naar Brussel te vergemakkelijken, kreeg de stad een nieuwe waterweg. Vanaf 1561 verbond de Willebroekse vaart de stad met de Dijle in

Ⓜ Duivenmolen (Diegem)

het Zennegat nabij Mechelen. Daardoor was de scheepvaart niet langer afhankelijk van het grillige verloop van de rivier. Op de verlenging van het kanaal van Charleroi was het wachten tot de komst van het Hollandse bewind. In 1827 begonnen de Nederlanders eraan. Brussel werd een tussenstop tussen het bekken van Charleroi en de Antwerpse haven. Op 22 september 1832 was het eindelijk zover. België was maar net onafhankelijk. De eerste *baquet* meerde aan langs de vaart-oever net buiten de stadsvesten in het nog landelijke Molenbeek. Vanaf dan stonden de *vaartkapoenen* klaar om de kolen te lossen en naar de stad te sjouwen. In een ijltempo veranderde Molenbeek in een kanaaldorp van afladers en schippers. Molenbeek stond op de eerste rij toen de industriële tijd aanbrak. Steenkool en stoom bepaalden haar toekomst.

“ De cholera-epidemie die Brussel in 1866 trof, was een dieptepunt. De stad was uit haar voegen gebarsten en de Zenne was een open riool.

Molenbeek kwam letterlijk en figuurlijk onder stoom. Vanuit allerhande fabriekjes woeien de dampen naar buiten. Brouwerijen, tabaksfabrikanten en ijersmelterijen: de gemeente was een bedrijvig patchwork. Nog geen twintig jaar na de komst van de eerste boot waren de buurt van Laken, de

Ninoofsesteenweg en de Vlaamsesteenweg geïndustrialiseerd. Ook rond Vilvoorde ontstond een industriële kern. Van hieruit vonden de onderhoudsproducten van Ca-va-seul of de stoven van de Fonderies Bruxelloises de weg naar hun klanten. De bedrijvzone strekte zich uit richting Machelen terwijl ze in het zuiden aansluiting zocht met Brussel via Haren. Ten zuiden van Brussel was Halle haast het spiegelbeeld van Vilvoorde. Toch waren er ook verschillen. In Halle bepaalde de voedingsindustrie de richting. De vruchtbare landbouwomgeving van het Pajottenland was haar hinterland. Zo gaf de grote as tussen Antwerpen en Charleroi de kleinere as tussen Tubeke en Vilvoorde vorm. Van kachels tot kaas en schoensmeer, de bedrijven langs de Zenne voorzagen België van haar huismerken. De productie was aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog sterk op landelijke leest geschoeid.

De grote trek landinwaards

De groei die Brussel in de 19e eeuw doormaakte, is opvallend. De stadsbevolking groeide even snel als de industrie. De werkgelegenheid trok mensen aan. De cijfers spreken boekdelen. Halle zag zijn inwoners zowat verdrievoudigen: van 4.000 naar 12.000. Voor de buurgemeenten van hetzelfde laken een broek. Ruisbroek spande de kroon met bijna zeven keer zoveel. Toch was de toeloop vooral te wijten aan wat er zich op het platteland afspeelde. De landbouwcrises uit het midden van de eeuw

hielden lelijk huis in de boerendorpen. Het platteland bood niet veel perspectief buiten armoede. De industrie leek de enige optie, met een grote vlucht van boerenfamilies als gevolg. Wie de sprong naar Amerika niet waagde, zocht zijn heil dichterbij huis in de mijnen van de Borinage of in de stegen van de industriesteden en -dorpen. Het platteland raakte ontvolkt en de stad overbevolkt met gore stegen, bedrijfjes en krotten doorweven. Een rapport uit 1835 beschrijft Molenbeek als een plek die wel in zeven haasten aangelegd leek met buurten met slechts één pomp en één latrine voor zeventig huishoudens. Tien jaar later telde Molenbeek tachtig armetierige stegen, vaak in het bezit van fabrieksbazen of speculanten die de verpauperde bewoners uitbuitten.

Recht en vooruit

Dat dit niet zonder gevolgen kon blijven, spreekt voor zich. De cholera-epidemie die Brussel in 1866 trof, was een dieptepunt. De stad was uit haar voegen gearsten en de Zenne was een open riool. Volgens Baudelaire, die in dat rampzalige jaar in Brussel verbleef, kon de toestand niet erger. De Zenne, zo schreef hij in *La pauvre Belgique*, dient om de latrines in leeg te maken en kan alleen een gezonde rivier worden als ze rond de stad wordt geleid. Na de epidemie werd het anders. Brussel werd moderner met nieuwe begraafplaatsen, een overwelfing voor de Zenne in 1871 en erbovenop nieuwe lanen naar het voorbeeld van Parijs. Vilvoorde volgde Brussel op de

voet. Naast de Zenne werd ook de Woluwe overwelfd. Het moet een verademing zijn geweest.

Ook de huisvesting verbeterde met de tijd. Slechte leefomstandigheden zorgden immers voor onrust. Enkele arbeidershuizen in de Dilbeekstraat en de cité Pauwels rond 1850, betekenden het begin van een meer sociale huisvesting in Molenbeek. Aan het einde van de 19e eeuw nam de gemeente zelf een actieve rol op en richtte ze de *SA habitations ouvrières de Mol. St. Jean* op. Arbeiderswijken werden nieuwe dorpen naast de oude. Zaventem kreeg er omstreeks 1900 rond de nieuwe Sint-Jozefskerk een parochie bij, niet toevallig gewijd aan de heilige timmerman.

Na de Eerste Wereldoorlog veranderden de denkbeelden. Nieuwe wijken moesten het ideaal van een nieuwe samenleving beklemtonen. In de stadsrand was er nog voldoende plaats voor nieuwe tuinsteden die dankzij het ontwerp van bevlogen architecten totaalkunstwerken werden met huizen, tuinen en meubels op elkaar afgestemd. In Watermaal-Bosvoorde verscheen *Le Logis Floréal* in 1921, in Sint-Agatha-Berchem *La Cité Moderne* in 1922 en nog een jaar later *Kapelleveld* in Sint-Lambrechts-Woluwe. In Vilvoorde ontstond de *Maurits Duchéwijk* in 1921, later berucht als de *Far West*.

De arbeiders eisten meer rechten op en ook werkgevers en de overheid kregen oog voor hun welzijn, al zat er niet zelden een belerend trekje aan. Overal waar de werkmans kwam, wist hij wat hem te doen stond, wie zijn weldoener was. In Zaventem zette de Nijverheidsstraat hem aan om te werken. De Onderwijsstraat herinnerde hem aan het belang van scholing, net als zinvolle ontspanning dankzij de Sportstraat. Voor wie pech had, was er alsnog de Weldadigheidstraat. In Machelen kwam er perspectief dankzij de Toekomststraat en zijn broodheren kon hij bedanken in de Weldoenersstraat. Als hij zich bijschoolde moest het volgens de Molenbeekse kunstschool *Recht en Vooruit* en als hij zich na al dat werk wilde verfrissen

📍 Arbeidershuizen (Vilvoorde)

in het badgebouw van Vilvoorde herinnerde de spreuk *Adem goed, baad u goed. 'T is gezondheid voor uw bloed* waarom hij dat deed. Arbeiders moesten burgers worden. Vooruit!

Terug naar het water

Meer dan een eeuw geleden was de Woluwe de bepalende loop voor heel wat dorpen. Nu is het riviertje niet veel meer dan een abstract begrip, hoogstens de naam van een verbindingsweg. Op sommige plaatsen tussen Zaventem en Diegem stroomt ze her en der nog bovengronds. Toen de fabrieken en molens al even op andere energiebronnen waren overgestapt, kreeg ze aan het eind van de jaren 30 haar overwelving. De dichtgelegde rivier was een geschikte bedding om een nieuwe doorgangsweg op aan te leggen. Wie vandaag over de Woluwelaan rijdt, kan hier maar moeilijk een drassige beemd bij indenken.

Na de Tweede Wereldoorlog moest ons land uit het slop. De auto-industrie en de dienstensector boden kansen. De Renaultfabriek in Vilvoorde, die er sinds 1926 was, telde op haar hoogtepunt zo'n 4.000 werknemers. De groeiende middenklasse beschikte steeds vaker over een auto en werd mobieler en dat maakte de bouw van nieuwe autowegen noodzakelijk. Eind jaren 70 was de ring rond Brussel klaar en was de buurt van de Woluwevallei een doorgangsgedebied met een luchthaven, hotels, logistieke en diverse andere ondernemingen. Wat overbleef van het land ging op in huisvesting. Rijhuizen, belle-etagewoningen, sociale woonwijken en villa's: elke klasse zijn eigen huis. De groeisput is nergens zo zichtbaar als in Machelen. De nog beschikbare ruimte en haar goede ligging als knooppunt nabij de luchthaven maakten de gemeente aantrekkelijk. Ook het aantal inwoners steeg sterk:

12.000 in de jaren 70, de helft meer dan een halve eeuw ervoor. Ook nu nog blijft Machelen koploper in de bevolkingstoename met een stijging van 31,8% tussen 2000 en 2020, om en bij het dubbelle van het Vlaamse gemiddelde van 16,2%.

“Wie vandaag over de Woluwelaan rijdt, kan hier maar moeilijk een drassige beemd bij indenken.”

Kort na de oorlog waren het vooral Belgen die naar de stad trokken, daarna kwam de migratiestroom van verder. Eerst de Italiaanse, daarna de Spaanse, Griekse, Marokkaanse en Turkse arbeiders. Toen de werkgelegenheid in de mijnstreken verminderde, vonden ze hun weg naar plekken als Vilvoorde en Brussel. Ze vonden hun thuis vaak in de oudere arbeidersbuurten en cités terwijl de Belgische inwoners, ooit zelf migrant en arm, plaats maakten en een betere woonst vonden in de stadsrand.

De opmars van het water

Rond het diverse Brussel groeide een even diverse Rand. Ondanks de toegenomen bebouwing behield de streek tussen Asse en Grimbergen een landelijk karakter. De streek rond Tervuren bleef bosrijk. De kanaalgemeenten van Halle tot Drogenbos kenden niet dezelfde economische groei als de buurt tussen Vilvoorde en Zaventem. De zuidelijke kanaalzone heeft geen luchthaven en toen in 1973 de economische crisis uitbrak, maakte dat de verschillen nog duidelijker. De nationale maakindustrie kreeg steeds meer te kampen met concurrentie uit het buitenland. Daarnaast speelde de milieuproblematiek de bedrijven parten. Vervuilende papierfabrieken als Novarode en Demeurs kregen het moeilijk. De ene slui-

ting volgde op de andere: Renault Vilvoorde, Forges de Clabecq in Tubize en alle grote en kleine drama's ertussen. De werkloosheid piekte begin jaren 90, de armoede was goed voelbaar en de dienstensector kon niet zomaar de verloren plaatsen uit de industrie goedmaken. Nu, dertig jaar later, is het perspectief grondig gewijzigd en toch weer niet. Opnieuw gaan stadsbewoners op zoek naar een beter leven in de Rand. Maar de stadsvlucht betreft niet alleen inwoners die van Brussel naar de Rand trekken, ook steeds meer bedrijven verhuizen hun zetel naar deze regio. Dat houdt de druk op de streek als woon- én werkplek hoog.

Daarnaast lijkt er nog iets anders in de maak. Iets subtieler van aard. Nu de vervuilende industrie is weggetrokken, lijkt water opnieuw aan aantrekkingskracht te winnen. Brussel zoekt haar betonnen waterkant weer op tijdens Brussel-bad. De overblijvende industriegebouwen zijn de bakens waarlangs de vernieuwing zich voltrekt: Kanal, kunstencentrum Wiels, de silo's van COOP, de Kruitfabriek in Vilvoorde of de lofts in de molens van Ruisbroek. We zien het kanaal niet meer als een vuile waterbak. De rivieren zijn trouwens ook aan een opmars bezig. Brussel plant het openleggen van een stuk Zenne bij het Maximiliaanpark. Nu de aarde opdroogt, wordt elke meter herwonnen water gevierd. Daarmee lijkt een omslag bereikt. De tijd van de molens is voorgoed voorbij, maar de rivieren en het kanaal zijn op weg om opnieuw blauwe levensaders te worden voor onze buurt. Geert Van Istendael voorzag het al in zijn vaak geciteerde gedicht:

'Al is de stroom dan stinkend afgedropen, lees deze regels niet als doodsbericht. De tijden wisselen. Ooit zal het tij verlopen, ooit komt de Zenne weer aan het Zonnelicht.' ●

Kafka en het meisje

Het verhaal gaat dat Franz Kafka een ontroostbaar meisje ontmoette in het park. Ze was haar pop kwijt. De auteur zou het kind verteld hebben dat de pop alleen maar op reis was. Hij wist dat, want hij was de postbode die haar brieven bestelde...

TEKST Ines Minten - FOTO Fred Debrock

🕒 Greg Timmermans & Ikram Aoulad

Als de brieven echt bestaan hebben, zijn ze verloren gegaan. Niemand weet wie het kleine meisje was. De enige mogelijke getuige was Dora Diamant, de geliefde van Kafka. En zij heeft nooit uitleg willen geven. We weten dus niet zeker of het brievenverhaal waar is. Maar is dat belangrijk? Het idee dat de schrijver van ontregelende wereldliteratuur à la *Het proces* en *Het slot* tegen het eind van zijn leven drie weken lang brieven schrijft om een onbekend klein meisje te troosten, is genoeg. Dat vond ook theatermaker Thomas Janssens. Hij vertrok van de anekdote om er niet één, maar twee voorstellingen van te maken.

Realiteit boven fictie

Eerder maakte Thomas Janssens voorstellingen over schrijver Ernest Hemingway en filosoof Bertrand Russell. Nooit over hun oeuvre, wel over elementen uit hun levens. 'Ik vertrek voor mijn stukken het liefst vanuit een historische werkelijkheid of bestaande figuren omdat ik die fascinerend vind. Meestal overtreft de werkelijkheid de fictie', legt de theatermaker uit. 'Soms kies ik bekende figuren, maar altijd zijn het op een bepaalde manier toch buitenstaanders of mensen die worstelen om hun plek in de wereld te vinden.'

Nu speelde Janssens met het idee om iets te maken over de verhouding tussen volwassenen en kinderen: 'Over de strubelingen en spanningen met een ankertje van verbeelding ertussen.' De anekdote over Kafka en het meisje lag al even op Janssens

bureau. Plotseling vielen alle puzzelstukken samen. Hij dacht aan de ongetrouwde, kinderloze auteur, die een erg moeizame relatie met zijn vader had. 'Hij was net geen 41 jaar toen hij aan tuberculose stierf. Op het moment dat hij het meisje ontmoet zou hebben, was hij al erg ziek. We associëren Kafka ook altijd met de nachtmerrie-achtige scenario's uit zijn boeken en verhalen. Het idee dat net hij zo'n sprookjesachtig verhaal heeft beleefd met een klein meisje dat treurde om haar pop spreekt daardoor nog extra tot de verbeelding.'

Waarom schreef hij ze?

Janssens besloot zowel het perspectief van het kind als dat van de volwassen auteur op de planken te brengen. Hij doet dat in twee aparte voorstellingen: een familievoorstelling voor 10+ en een avondvoorstelling voor 15+, gemaakt met dezelfde ploeg. 'Misschien net doordat we niet weten of het verhaal echt is gebeurd, vond ik het extra prikkelend om te bedenken waarom zo'n voorval belangrijk kon zijn voor allebei. Kafka troostte het meisje met zijn brieven. Na drie weken moet dat gelukt zijn en scheidden hun paden weer. Maar waarom schreef de auteur de brieven? Voor hemzelf moet er dan toch ook iets van troost ingezeten hebben? En wat stond erin? Hoe klonken ze?'

De versie voor 10+ is opgebouwd als een queeste à la Alice in Wonderland, maar dan bevolkt door enkele van de markante figuren uit Kafka's oeuvre. 'Uiteraard kunnen tien-

jarigen die referenties niet plaatsen, maar ze zien al die bizarre Kafka-personages wel één na één de revue passeren. Mensen die veranderen in kevers bijvoorbeeld, of een landmeter die het land moet opmeten zonder te weten waarom.' Kafka (Greg Timmermans) en het meisje (Ikram Aoulad) wekken met hun verbeelding een reeks poppen tot leven en brengen zo hun gezamenlijke universum tot stand.

De versie voor volwassenen is een stuk abstracter van opzet. 'In de kinderversie zie je een groot hemelbed als centraal decorstuk. Een groot, verticaal ding dat aan alle kanten kan open- en uitklappen, overal komen figuren en dingen te voorschijn. In de voorstelling voor volwassenen staat er een sober, horizontaal ligbed op het podium. Een referentie aan het laatste bed van Kafka in het Oostenrijkse sanatorium waar hij zijn laatste maanden doorbracht. Vanuit de *nietsigheid* van dat ligbed ontstaat een hele verbeeldingswereld, maar die komt vooral voort uit een spel van licht en geluid, er wordt veel minder geïllustreerd. Ik vroeg me af wat er in Kafka's hoofd moet zijn omgegaan in die laatste dagen. Welke gesprekken heeft hij met zijn geliefde gevoerd? Welke demonen en flashbacks kwamen hem plagen?' •

ZA - 19 NOV - 20.00

The Travelling Doll (+15j)

Thomas Janssens, Greg Timmermans & Ikram Aoulad
Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

Renoveren zonder kopzorgen

Sedert 2017 zet de provincie Vlaams-Brabant in op de renovatie van woningen voor mensen met een laag inkomen. Mensen die er recht op hebben, kunnen rekenen op sociale en technische begeleiding.

TEKST Gerard Hautekeur – FOTO Filip Claessens

En slecht geïsoleerde woning met enkele beglazing, een lekkend dak, verouderde verwarmingselementen en elektriciteitsleidingen. Het zijn de meest voorkomende woonproblemen bij eigenaars met de laagste inkomens. ‘Er bestaan premies om die woningen energiezuiniger te maken en de woonkwaliteit te verhogen, maar ze bereiken de doelgroep niet,’ stellen Fien Van den Abeele en Gert Poulman van de dienst Wonen van de provincie Vlaams-Brabant. ‘Het grootste knelpunt is dat je eerst de renovatiewerken moet uitvoeren en meestal pas twee jaar later de premie ontvangt. Eigenaars met een beperkt inkomen kunnen die bedragen niet financieren en vallen uit de boot.’

Subsidie en begeleiding

In Vlaams-Brabant werkte de provincie een alternatieve financiering uit waarbij de eigenaars een subsidieretentie van 30.000 euro krijgen om de renovatie te

financieren. Die subsidie houdt in dat men dat bedrag pas moet terugbetalen wanneer het gerenoveerde huis van eigenaar verandert (bij verkoop, schenking of overlijden). ‘Dat model is geïnspireerd op het project DampoortKnapTop in de Gentse wijk Dampoort op initiatief van het OCMW en de vzw SAAMO Gent. Uit het pilootproject leren we dat de begeleiding van de doelgroep cruciaal is. Op het niveau van de provincie Vlaams-Brabant met zijn vijftien gemeenten voorzien we naast de subsidie ook in middelen voor renovatiebegeleiding. Bij de start wint de renovatiebegeleider het duurzaamheidsadvies in van het provinciaal steunpunt Duurzaam Bouwen. Samen maken ze een renovatieplan op waarbij ze achtereenvolgens focussen op de veiligheidsrisico’s in de woning, de woningkwaliteit en de energiebesparing.

Onze begeleiders zoeken mee naar geschikte aannemers en zien toe op de offerte en de correcte prijs’, verduidelijken Van den Abeele en Poulman.

Over hoeveel gaat het?

‘De projecten met subsidieretentie werden in 2017 opgestart in Halle en Tienen. Dat ging over tien dossiers in Tienen en vier in Halle. In 2018 kwamen er zeven gemeenten bij, goed voor 65 woningen. Op de provinciale oproep aan de OCMW’s in 2019 schreven zich 24 OCMW’s in voor in totaal 160 woningrenovaties. Dit jaar hebben twintig gemeenten op onze nieuwe oproep voor een subsidieretentie gereageerd. Binnen ons budget kunnen we nog honderd nieuwe dossiers erbij nemen. Ons doel is om tegen 2025 ruim vierhonderd woningen met provinciale middelen te hebben

⤴ Bij de familie Berisha

Een goed voorbeeld uit de wijk Broek

Minstens één vijfde van de tweehonderdtwintig woningen in de oude arbeiderswijk Broek in Vilvoorde is gerenoveerd dankzij de financiële steun van de stad, de provincie en het Vlaams Gewest, én de inzet van de renovatiebegeleiders.

‘Voor de gezinnen die in renovatie hebben geïnvesteerd, komt de energiecrisis minder hard aan. De gevelrenovatie, de isolatie van het dak, het buitenschrijnwerk en andere energiebesparende investeringen hebben geloond’, zeggen Pauline Verbeure, opbouwster van SAAMO Vlaams-Brabant en Tine Paredis (CD&V), schepen in Vilvoorde bevoegd voor wonen en duurzaamheid.

Renovatie maakt het verschil

De ervaring van Shefqet en Shkurte Berisha met hun vier kinderen is illustratief. ‘Elf jaar geleden kochten we een woning in de wijk Broek (zie foto). Als het waaide gierde de wind door deuren en ramen. Regen sijpelde binnen. De woning voelde altijd klam en kil aan’, vertellen Shkurte en haar zoon Granit. ‘De renovatie maakt een enorm verschil. Als het buiten wat kouder is, hoeft de verwarming zelfs niet aan. De ramen en de voordeur zijn vervangen. De voorgevel is gerenoveerd. Het plat dak boven de keuken is geïsoleerd. De keuken en de badkamer zijn vernieuwd. Zonder de financiële steun van de stad Vilvoorde, de subsidie van de provincie en premies van Vlaanderen was dit onbetaalbaar.’

Het was een moeilijke beslissing, vervolgt Shkurte geëmotioneerd. ‘Ik ging naar de infovergaderingen in de buurt, maar ik begreep het systeem van de provinciale subsidies niet. Ik was bang dat we bij overlijden ons huis zouden verliezen. Tijdens de verschillende gesprekken hebben

opbouwwerkers mij heldere uitleg gegeven. Nu ben ik bijzonder blij dat ons huis is opgeknapt.’

Begeleiding is sleutel tot succes

Volgens schepen Paredis zijn de sociale en de technische begeleiding de sleutel tot het succes van de bouwblokrenovatie in de oude arbeiderswijk. ‘Mensen zijn aanvankelijk terughoudend. De meeste bewoners kennen hun weg niet in de administratie of begrijpen de officiële formulieren niet.’ Opbouwster Verbeure ging van deur tot deur om de bewoners te informeren, soms meerdere keren. ‘De directe, persoonlijke contacten gaf mensen het nodige vertrouwen om samen met ons de aanvraag in te dienen. We gaan altijd uit van hun woonnoden en financiële draagkracht en bepalen met hen welke renovatiesteun het beste uitkomt. Bij de opmaak van het renovatieplan en bij de uitvoering van de werken kunnen we rekenen op de technische renovatiebegeleider van de provincie en 3WPlus.’

‘De stad subsidieert 75% van de factuur van de gevelrenovatie, met een maximum van 7.500 euro. De isolatie en de verfraaiing van de gevels stralen positief af op de buurt. De stad tekent daarnaast in op de oproepen van de subsidieretentie van de provincie en het Vlaams Noodkoopfonds. Bij de nieuwste oproep wordt het bedrag voor de uitgestelde renteloze lening voor de noodkopers opgetrokken tot 50.000 euro. Op basis van de positieve ervaringen in Broek is het renovatieprogramma uitgebreid naar het Duchéhof en het Slachthuisplein, ook hier met de sociale en technische begeleiding van onze partners’, besluit de schepen.

gerenoveerd. Met 30.000 euro kun je niet alle woonproblemen aanpakken. In overleg met de bewoners bepalen de begeleiders welke prioritaire werken er aangepakt kunnen worden. Daarnaast gaan ze op zoek naar aanvullende middelen, zoals gemeentelijke subsidies en premies van het Vlaams Gewest. Wat neerkomt op een potentiële extra investering van ruim 10.000 euro. In sommige gevallen betaalt het OCMW een voorschot en recupereert dit nadien met de toegekende premie.’

Vlaams Noodkoopfonds

‘De Vlaamse overheid creëert met het Vlaams Noodkoopfonds bijkomende middelen voor dit soort renovaties. Dertien van de achttien gemeenten die intekenden op de eerste oproep van 2020 kwamen uit Vlaams-Brabant dankzij de onder-

steuning van onze dienst wonen. Met dit fonds krijgt de eigenaar een renteloze lening van 25.000 euro voor de uitvoering van energiebesparende maatregelen. De rechthebbenden moeten het bedrag pas na twintig jaar terugbetalen. Bij de uitvoering van die Vlaamse renovatiedossiers stelt de provincie ook haar expertise en renovatiebegeleiders ter beschikking. Zo bundelen we de krachten. In de nieuwe call van 12 september 2022 voor de inschrijving op het Noodkoopfonds trekt de Vlaamse overheid het bedrag per dossier op tot 50.000 euro voor een totaal bedrag van bijna 37 miljoen euro. De provincie moedigt de OCMW's aan om ook in te tekenen op de nieuwe oproep van het Vlaamse Noodkoopfonds. •

www.vlaamsbrabant.be/wonen

BOUWERK

Slotklooster

KRAAINEM Sinds enkele maanden vinden Oekraïense vluchtelingen onderdak in het voormalige slotklooster van Kraainem. Bijna een eeuw was het de enige vestingplaats in België van de Zusters van de Visitatie en speelde zich achter de lange bakstenen muur het leven van een gesloten klooster-gemeenschap af. De Franse monnik-architect Dom Bellot ontwierp het klooster eind jaren 1920. Hij puurde de mogelijkheden van het materiaal baksteen uit in al zijn technische, expressieve en decoratieve vormen en ontwikkelde zo een heel eigen religieuze art-decostijl. Booggewelven, polychrome metselverbanden, muren, steunkolommen, ... alles is geconstrueerd in baksteen. Voor het grondplan bleef Bellot trouw aan het modelplan voor visitandinnekloosters van de *coutumier*, de kloosterregel van 1628. Er is een tweedeling tussen publiek gedeelte met spreekkamers, sacristie, kamers voor de priesters en het slotgedeelte. In de spreekkamers is er een scheiding tussen publiek en slotzusters en bij de zusters portiersters konden mensen goederen afleveren via een draaitonsysteem waarbij ze de kloosterzusters niet konden zien. Ook het plan van de kapel is in L-vorm zodat publieke kerkgangers en slotzusters geen (oog)contact met elkaar zouden hebben. De benedenvertrekken en de kloostercellen op de verdieping liggen rond een kloostergang met zicht op een binnentuin. In de ommuurde kloostertuin is een boomgaard, een moestuin en ook een kerkhof voor de zusters. De laatste hoogbejaarde zusters verhuisden in 2021 en de congregatie vertrouwde haar kloosterdomein toe aan de familie Querton, die zich ertoe verbond om er een toevluchtsoord voor armen van te maken. •

TEKST & FOTO Tine De Wilde

Ontstressen in minder dan vijf minuten

Er zijn veel relaxatiemethodes die je leren omgaan met stress, maar ze gaan dikwijls voorbij aan de oorzaken. *Het ABC van ontstressen* heft de stress op en helpt om je eigen leven weer in handen te nemen.

TEKST Gerard Hautekeur – FOTO Filip Claessens

Volgens Gerda Hanssens uit Dworp is *Het ABC van ontstressen* een eenvoudige methode die iedereen kan leren. Het vergt bovendien weinig tijd. *Jezelf ontstressen in minder dan vijf minuten* is de toepasselijke titel van het handboek van Marina Riemsdahl dat aan de basis ligt van deze methode. Hanssens vertelt dat ze jarenlang een panische angst had voor katten en honden en hoe dit haar leven overheerste. 'Ik durfde niet meer gaan wandelen of fietsen. Het vermijdingsgedrag speelde mij parten tot ik dankzij de ontstressmethode definitief van die angst werd verlost. Het zette mij ertoe aan om de cursus bij Riemsdahl te volgen en nadien zelf groepen op te leiden en mensen individueel te begeleiden. Sinds vijf jaar organiseer ik samen met Jean Vandersmissen workshops over ontstressen voor verpleegkundigen, leerkrachten en andere belangstellenden. Ik leer ook leerlingen op de school waar ik les geef hoe ze zich definitief van stress kunnen ontdoen.' Hanssens geeft Frans in het secundair onderwijs. Van opleiding is ze licentiaat vertaler Nederlands-Frans-Engels, maar haar interesse voor de medische wereld is een

constante in haar leven. We volgen met haar een info- en werksessie in de klas derde jaar natuurwetenschappen aan het Heilig Hart College in Halle.

Linker- en rechterhersenhelft

In de klas legt Hanssens *Het ABC van ontstressen* uit en aansluitend doen de leerlingen in groep enkele oefeningen. Ze vraagt de leerlingen om zich in te beelden dat ze 's avonds alleen in een klein, donker steegje wandelen. 'Wat als je plots voetstappen achter jou meent te horen? Ineens ga je veel sneller stappen, krijg je het benauwd of

“ Het ABC van ontstressen is een specifieke methode om je te concentreren op een stressvolle situatie tot de stress weg is.

breekt het angstzweet je uit. Voor de manier waarop je lichaam reageert, maakt het echter geen verschil of er echt voetstappen te horen zijn of niet, want het denken bepaalt hoe we

ons voelen. Het (denkbeeldige) gevaar roept gevoelens van angst op en veroorzaakt stress. Met andere woorden het is ons brein dat maakt dat we ons onveilig voelen en daardoor de ander als een vijand zien', stelt Hanssens.

'In ons brein kun je twee hersenhelften onderscheiden. De linkerhelft denkt en communiceert in woorden, grafieken en symbolen, logisch en gestructureerd; de rechterhelft spreekt in beelden en verhalen, en maakt associaties. Ruw geschetst zit in de linkerhelft het logische redeneren en bevinden zich in de rechterhelft de emoties. Hanssens wijst op de interactie tussen die twee hersenhelften en noemt een goede verbinding tussen beide cruciaal. Als je brein verbonden is, voel je wat je zegt en zeg je wat je voelt. We zijn er ons meestal niet van bewust dat bij stress de verbinding tussen de twee helften wordt verbroken. Met als gevolg dat we een stressreactie vertonen en ons anders gedragen dan we zouden willen. Denk aan het voorbeeld van het donkere steegje. Of stel dat je in een scherpe bocht met de fiets over een nat zebrapad uitglijdt. Van het precieze moment van die val heb

‘Het leven is te kort om slechte boeken te lezen’

‘Ik leef van boeken’, mailde lezer Jos Vermeiren uit Meise. Hij wil in deze rubriek graag een pleidooi houden voor *Billy Summers* van Stephen King. ‘King heeft zoveel meer in zijn mars dan horror.’ Verkocht.

TEKST Ines Minten - FOTO Filip Claessens

Van 1976 tot enkele jaren geleden noteerde en commentarieerde Jos Vermeiren elke roman die door zijn handen ging. Nu nog schrijft hij een korte bevinding op het eind van elk boek. Duitstalige en Engelstalige romans hebben de overhand. ‘Maar wanneer een verhaal me niet bevalt, haak ik af. Het leven is te kort om slechte boeken te lezen.’

Billy Summers van Stephen King beviel hem. ‘Ken je dat, wanneer je een boek dichtklapt en denkt: *O nee, het is uit! Wat nu?* Je kunt je even niet voorstellen dat je meteen in een ander boek zou beginnen ... Dat had ik met *Billy Summers*.’ Vermeiren had al jaren geen King meer gelezen en associeerde hem overwegend met horror. ‘Ooit las ik bijvoorbeeld *Salem’s Lot*. Ik zie mezelf als een behoorlijk nuchter mens, maar wanneer ik ‘s nachts in dat boek las, ging ik toch al eens achter de gordijnen kijken ...’

Ik herken mezelf in zijn relaas. Als tiener verslond ik King. *Carrie*. *Christine*. *The Shining*. *Misery*. Heerlijk griezelig. Maar opeens was het genoeg. Geen horror meer, geen thrillers, geen King. Aan de auteur zelf lag het niet. Die schreef intussen 65 romans en een veelvoud aan kortverhalen bij elkaar. Tijd voor een inhaalbeweging.

Portret van de Amerikaanse samenleving

Billy Summers is een Amerikaanse veteraan, een scherpschutter die huurmoordenaar is geworden en zich voorbereidt op zijn laatste klus. Niet meteen een personage dat me van nature aanspreekt. Maar ik was aangenaam

verrast. King doet er alles aan om de lezer voor zijn personage te winnen en schuwt de clichés daarbij niet. Summers is in se een gewetensvolle man, die enkel ‘slechteriken’ aanpakt. Het aangrijpende achtergrondverhaal over zijn jeugdijaren en zijn tijd als militair in Irak staven dat morele kompas. Daarbij komt een derde verhaallijn die de roman een compleet andere wending geeft: op een cruciaal moment in de plot is Summers zelf getuige van een misdaad. ‘Hij slaagt er niet in om weg te kijken, ook al brengt hij daarmee zichzelf in gevaar’, beaamt Vermeiren. De plot blijft spannend tot de laatste zinnen, maar dat is niet de voornaamste reden waarom je als lezer aan het verhaal blijft plakken. Het zit hem in de personages, de manier waarop hij je meeneemt in hun hoofden en daarbij haast *en passant* een portret schetst van de Amerikaanse samenleving. Dat alles doet hij in helder en vaak heel raak taalgebruik.

Magistraal

‘Het is bijzonder knap, wat King hier doet. Hij kiest een aantal thema’s die me persoonlijk erg interesseren en oprecht raken. Helemaal op het eind deed de plot me daveren op mijn grondvesten’, zegt Vermeiren. ‘Maar het mooist is de manier waarop hij zijn moordenaar met het menselijke gelaat beschrijft. Wanneer hij zich op de huurmoord begint voor te bereiden, bijvoorbeeld, neemt Summers een valse identiteit aan en integreert hij zich in de buurt waar hij woont. Hij leert zijn buren en hun kinderen kennen en gaat veel verder in die relaties dan eigenlijk goed voor hem is. King schetst de anekdotes waarin hij dat aantoonde echt magistraal.’ ●

📌 **Elke maand gaan we met een lezer in gesprek over hét boek (van het moment/aller tijden/dat jouw leven heeft veranderd). Heb je een goed verhaal? Laat het ons weten op randkrant@derand.be**

je geen herinnering opgebouwd. Maar je brein slaat alle mogelijke zintuiglijke prikkels op gedurende het moment dat je even de controle kwijt was, zoals de wind die door je haren waait, de geur van frieten, een reclamebord of het geluid van een voorbijrijdende trein. Het volstaat dat je later een combinatie van minstens drie van die op zich onschuldige prikkels opnieuw ervaart om in stress te geraken. Je blijft onbewust die prikkels associëren met gevaar tot dat je de ontstressmethode rond die traumatische gebeurtenis hebt uitgevoerd.’

Faalangst

‘Stress heeft ook een negatieve invloed op de schoolprestaties, het kan faalangst veroorzaken,’ vervolgt Hanssens. ‘Zo verwees het ILB (interne leerlingenbegeleiding) een meisje naar mij door dat bevangen was door faalangst en het hele leerjaar geen enkele toets meer had afgelegd. Daarop heb ik het meisje leren ontstressen. Zo kon ze zichzelf behelpen op het moment dat ze het nodig had. Nadien heeft de leerlinge alle toetsen afgelegd en haar diploma heeft behaald.’

Het ABC van ontstressen is een specifieke methode om je te concentreren op een stressvolle situatie tot de stress weg is en de verbroken verbinding in het brein weer is hersteld. Je weet dat je niet meer in stress bent als je je tenvolle kunt concentreren op wat je wil uitvoeren, gebruik makend van je rationele denken en je creativiteit. Wanneer je brein verbonden is, en er dus geen stresstriggers geactiveerd zijn, kun je rustig denken en voelen. Hanssens pleit ervoor om vanaf jonge leeftijd te leren ontstressen omdat je dan later geen loodzwaar rugzakje hoeft te torsen en het je welzijn en gezondheid ten goede komt. ●

‘Ik ben alles verloren, behalve mezelf’

Olena Shchetinina (34) sloeg op de vlucht voor de bombardementen in Marioepol. Vandaag probeert deze Oekraïense vrouw, samen met haar zoon (9) en moeder (69), een nieuw leven op te bouwen in Grimbergen.

TEKST Nathalie Dirix - FOTO Filip Claessens

Wanneer ben je in België aangekomen?
Op 2 april 2022. Het was een ontzettend moeilijke beslissing om Marioepol te verlaten. Voor de oorlog was het een moderne stad met veel economische activiteit. De bombardementen maakte het tot een hel. Ik had een bloeiende loopbaan als hoofdanalist in een grote metallurgische fabriek. Ik had ook een dansgroep waarvoor ik me met hart en ziel inzette. En als kers op de taart was er mijn huis aan zee dat ik enkele maanden geleden had gekocht. Ik had werkelijk alles om een mooi leven te leiden.’

Naast je job had je ook een eigen dansgroep?

‘Dansen begon als een hobby toen ik vier was. Op mijn achttiende had ik mijn eigen

dansgroep. Zo gaat dat vaak bij mij; ik ben iemand die heel goed weet wat ze wil en er helemaal voor gaat. Mijn danscarrière begon met klassieke en folkloristische dans. Daarna ben ik moderne choreografieën gaan doen. We traden regelmatig op grote podia op, namen deel aan festivals en (internationale) wedstrijden.’

Je klinkt als een vrouw met ambitie.

‘Ja, maar ook als een die alles verloren is. Mijn appartement is totaal vernietigd. De metallurgische fabriek, waar ik mijn carrière opbouwde, is van de aardbodem weggevaagd. Mijn droom, een huis aan de kust, is ondertussen in de handen van de Russen. Eigenlijk kan ik het nog steeds niet geloven. Is

dit werkelijkheid of een slechte droom? Hoe is het mogelijk dat zulke gruwel en brutaliteit nog kan in de 21e eeuw? Weet je dat er in mijn stad al meer dan 87.000 doden vielen? En dat op een totale bevolking van ongeveer 500.000 mensen.’

‘Op momenten waarop de harde realiteit tot me doordringt, ervaar ik niet alleen een grote droefheid, maar ook een enorme dankbaarheid. Ik heb dan wel alles verloren, maar ik heb mezelf nog. Mijn denken, opleiding, levenswaarden en professionele ervaring zijn voor altijd bij me. Mijn zoon Nikita en mijn moeder zijn gezond en wel.

“Hoe is het mogelijk dat zulke gruwel en brutaliteit nog kan in de 21e eeuw?”

Daarvoor kan ik alleen maar ontzettend dankbaar zijn. Je wilt niet weten in wat voor onmenselijke omstandigheden wij onze laatste weken in Marioepol doorbrachten. We trokken van schuilplaats naar schuilplaats, maar de bombardementen bleven ons achtervolgen en dwongen ons telkens

opnieuw te vertrekken. De laatste plek waar we beschutting zochten, was de schuilkamer onder het stadion in Marioepol. Een schrijnende situatie. We leefden er in een informatievacuüm, wisten niet wat er in de wereld rondom ons gebeurde, hadden geen toegang tot het mobiele netwerk, internet, elektriciteit, gas of stromend water. Het was pure ellende.’

Hoe konden jullie daar overleven?

‘Dagelijks kwamen militairen langs om ons te helpen. Ze gaven ons een rantsoen drinkwater en voedsel. We hadden een half uur tot een uur elektriciteit per dag. Verwarming was er niet. Buiten was het winter en vroom het tot -10 °C. Je kan het haast niet voorstellen. Na zo’n ervaring leer je een dak boven je hoofd en een verwarmd huis waarderen.’

Hoe stelt je zoon het?

‘Wanneer er hier een vliegtuig overvliegt, raakt hij regelmatig in paniek. Het geluid doet hem nog steeds opschrikken. Hij heeft traumatische dingen gezien. Gelukkig wou hij in België onmiddellijk naar school. De ondersteuning die hij van de leerkrachten krijgt, raakt me. Ze doen werkelijk alles wat ze kunnen om hem zich thuis te laten voelen. In Oekraïne volgde hij een paar keer per week schaaklessen. Online is hij dat blijven doen. Ondertussen is hij lid van een schaakclub in België. Zien dat hij de draad met het gewone leven weer oppikt, geeft mij de kracht om door te gaan.’

Hoe is het met jouw gevoelsleven gesteld?

‘Ik voel me als iemand van wie het hart werd weggenomen. Fysiek leef ik, maar emotioneel voel ik me dood. Elke dag begin ik met checken of de mensen die mij na aan het hart liggen nog leven. Weet je wat zo moeilijk is? Ik had mijn leven zo goed onder controle, en plots kom je in een situatie waarin die controle jou op een bruuske manier wordt ontnomen. Ik zal nooit het

moment vergeten dat mijn zoon riep *ik wil niet doodgaan*. Ik wilde alles doen om hem te verzekeren dat dit niet zou gebeuren, maar tegelijkertijd wist ik dat het lot in tijden van oorlog niet in mijn handen ligt. Die hulpeloosheid knaagt aan je. Je wilt sterk zijn voor je kind.’

Zo kom je ook over: vastberaden en sterk.

‘Ik ben ook niet van plan om het bijtje erbij neer te leggen. De voorbije maanden heb ik intensief Nederlands geleerd. De komende maanden zal dat mijn focus blijven. Al heel mijn leven wil ik me nuttig maken, de oorlog zal daar niets aan veranderen. Ik wil aan de Belgische samenleving bijdragen. Zodat ik iets kan teruggeven voor de ondersteuning die wij hier krijgen. Stap voor stap zal ik daaraan werken.’

Hoe gaat het met je moeder die met je mee naar België kwam?

‘Ze heeft het niet gemakkelijk. Heel haar leven heeft ze hard gewerkt, zodat ze een rustige oude dag zou hebben. Nu wordt dat van haar weggenomen. Ze blijft me nog steeds wijze raad geven. Dat heeft ze heel haar leven gedaan. Op haar niet-imponerende manier. Zij was zelf ook ingenieur en heeft me bijgebracht dat niets onmogelijk is. Ook niet wanneer het leven tegenzit.’

In welke mate heeft de oorlog jou veranderd?

‘Vroeger leidde ik een heel gestructureerd leven. Ik had een strikte agenda en werd gedreven door een verlangen om vooruit te gaan. Die drijfveer is er nog steeds, maar ik ben gevoeliger geworden voor de kleine dingen van het leven. Ook al werd ons alles ontnomen, we hebben nog steeds onze waarden. Je woord houden. Met toewijding in het leven staan. Het zijn principes die nog meer voor me zijn gaan betekenen. Ik blijf dan ook geloven dat de wereld zich voor jou opent, als jij jezelf opent voor de wereld.’ ●

EN ‘All I have left, is me’

After fleeing the bombing in the city of Mariupol, Olena Shchetinina from Ukraine is now trying to build a new life for herself in Grimbergen. ‘It was an incredibly difficult decision to leave Mariupol, which was a modern city boasting a wide spectrum of economic activities before the war. The bombing turned the place into a hell on earth. Up until then I was enjoying a flourishing career as a chief analyst in a major metallurgical plant. I was also a member of a dance group to which I devoted a lot of time and energy. And to top it all off, I had the house at the seaside that I had bought a few months earlier. I really had everything I needed to live life to the full. All I have left now is me.’

MIDDENIN

Het weer in 2022

Het jaar is nog niet helemaal ten einde, maar we kunnen met grote zekerheid zeggen dat het zeer uitzonderlijk was op vlak van het weer. Sinds mensheugenis niet meegemaakt. Ook de planten en dieren zullen het geweten hebben.

Vanaf de gortdroge maand maart was het, met uitzondering van juni, puffen en blazen tot begin september. Op dat moment was er nog maar driehonderd milliliter regen per vierkante meter gevallen. Dat is de helft van de normale hoeveelheid voor de eerste acht maanden van het jaar. Rond tien september kwam de kentering. In drie weken tijd viel er honderdtwintig millimeter. Dat is het dubbele van een normale septembermaand.

Ervoor werd het historische droogte-record van 1976 even gebroken, maar door de regen zette de verwachte ramp zich niet door. Al was het kantje boordje, en was er in ieder geval het gevolg van veel te kleine oogsten, oppompverboden, al of niet geoorloofde wateraanvoer via andere kanalen.

Velen dachten dat met de intense regen van september een einde kwam aan de droge bodems. Niets is minder waar. De hoeveelheden water kunnen de opgelopen schade niet meer goed maken. Als je eind september een put maakte in de grond stootte je al na twintig centimeter op een kurkdroge laag. Dat is ongezien.

Wat komende jaren in petto hebben, durft niemand te voorspellen. Eén gouden raad: wees voorbereid en zorg ervoor dat zo weinig mogelijk water verloren gaat. Hou het bij waar je kan en gebruik het pas als je het echt nodig hebt. Vijf droge jaren tussen 2017 en 2022 zouden ons die les geleerd moeten hebben. ●

TEKST Herman Dierickx

‘Country is helemaal mijn ding’

Voor ze haar dertig jaar op de planken viert met onder andere een nieuwe versie van *lemand als jij toert* Barbara Dex in de cultuurcentra met een programma over haar favoriete countryzangeressen. ‘Deze liedjes vervelen me geen seconde.’

TEKST Tom Peeters – FOTO Filip Claessens

📍 Barbara Dex

Al vanaf haar pubertijd heeft Barbara Dex (48) een boon voor country. Ze herinnert zich nog goed hoe cowboy Bobbejaan Schoepen een beetje Hollywood naar de Kempen bracht. ‘Ik zag hem zowel in zijn chique Amerikaanse slee als op zijn paard door Bobbejaanland rijden. Eigenlijk was dat heel *onvlaams*.’ Zelf is ze opgegroeid met de muziek van Shania Twain. Haar eerste Engelstalige plaat uit 1996 noemt ze licht countrygetint. ‘Ik viel voor het genre omdat het steeds een verhaal vertelt, terwijl het tegelijk toegankelijk en volks blijft. Begeleid door al dat gitaarwerk en vaak ook violen en banjo is het bovendien heel plezant om te zingen.’

Voor de tournee *Thank God I'm a Country Girl* laat de zangeres zich bijstaan door drie extra muzikanten en een achtergrondzangeres. De belangrijkste rol is weggelegd voor haar muzikale rechterhand, gitarist Jo Mahieu. Hij is tevens de producer van haar vorige album *Dex tot de tweede macht*, waarop ze de grote Vlaamse hits van vader Marc Dex vertolkte, en van het nieuwe album dat er in 2023 aankomt. Met ook drums, contrabas, toetsen, pedaal steel, steelgitaar en een tweede stem wordt er op het podium een knusse sfeer gecreëerd.

Eigen award

‘We gaan er allemaal gezellig bij zitten.’ Zo zet Dex de gemoedelijkheid in de verf waarmee ze tegenwoordig het podium betreedt. ‘Tussen de nummers van pakweg Tammy Wynette, Linda Rondstadt en Bonnie Raitt vertel ik anekdotes over de liedjes en mijn band. Vroeger waren mijn bindteksten een ramp, maar door in theaters en cultuurcentra te spelen, is mijn zelfvertrouwen groter geworden.’

“**Direct kunnen zeggen wie een liedje zingt, is cruciaal. Wanneer ik moet beginnen zoeken naar een naam, werkt het niet voor mij.**”

Gastoptredens met De Laatste Showband naast Patrick Riguelle en Jan Hautekiet en samenwerkingen met onder andere Tom Helsen en Buscemi zorgden voor een breder publiek voor de zangeres die het Vlaamse collectieve geheugen schoorvoetend was binnengestapt door een wat onbeholpen uitzijnde passage op het Eurovisiesongfestival in 1993. Vooral haar zelf ontworpen kleding zou veel tv-kijkers bijblijven. Fans van

het liedjesfestival zouden later de Barbara Dex Award lanceren voor de slechts geklede deelnemer. Pas tijdens de voorbije editie is die vervangen door de You're a Vision Award voor de meest opvallende outfit en zo werd de negatieve connotatie omgebogen. ‘Die spot met mijn kleding heeft mij lang parten gespeeld. Toch zou ik het allemaal opnieuw doen.’

Underdog

Dat zegt ze natuurlijk ook omdat ze intussen het nadeel heeft omgezet in een voordeel. Andere debutanten moeten eeuwig opboksen tegen de nummer één hit die ze in het begin van hun carrière scoorden, terwijl haar stem alleen maar zou groeien en ze tegelijk profiteerde van de Vlaamse liefde voor de underdog. ‘Zelfs al was mijn laatste plaats een domper, in Vlaanderen vond men dat onterecht en wilde men dat rechtzetten.’ Door al die tv-shows en enkele minder voor de hand liggende samenwerkingen klonk later: *potverdikke, ze heeft veel meer in haar mars dan we dachten*. Ik kus mijn twee *pollekes* dat ik al die kansen heb gekregen. Pas op, in het begin speelde ik in zalen met soms maar dertig bezoekers, maar de mensen zijn eigenlijk steeds nieuwsgieriger geworden.’

Het was altijd haar droom om op een podium te staan, maar toen haar vader haar in

1991 aanspoorde om eens iets te zingen in zijn zaak was de stap toch groot. 'Voordien had ik enkel voor de spiegel in mijn slaapkamer opgetreden. Maar papa zei: probeer het. Klinkt het niet dan botst het.' Die eerste keer in 1991 zong ze *De roos* van Ann Christy. Niet veel later zou vader Dex haar, zonder het haar eerst te vertellen, inschrijven voor de preselecties van Eurosong. De rest is geschiedenis.

Herkenbaar stemgeluid

De eerste countrysong die ze ooit voor een livepubliek bracht, was *Why not me* van The Judds, waarmee ze nu de show opent. 'Vroeger had ik met mijn broer wel eens *Take me home, country roads* van John Denver gezongen, maar nu wil ik liedjes brengen van vrouwelijke countrycoryfeeën. De rode draad is hun herkenbaar stemgeluid. Direct kunnen zeggen wie een liedje zingt, is cruciaal. Wanneer ik moet zoeken naar een naam werkt het niet voor mij. Ik wil al die fantastische stemmen niet overtreffen, maar mijn eigenheid in hun liedjes stoppen. Door de minimale bezitting zullen nummers als *Stand by your man* sowieso anders klinken. Ik merk ook dat het publiek voelt dat dit helemaal mijn ding is en de liedjes me geen tweede vervelen.' Na deze countrytournee doet Dex begin 2023 mee aan de best of-editie van het liedjesprogramma *Kleinkunsteiland*. Daarna gaat alle aandacht naar een nieuw Nederlandstalig jubileumalbum, precies dertig jaar na haar passage op het Songfestival. Een meer hedendaagse versie van *Iemand als jij* moet de kers op de taart worden. 'Veel moest er niet aan veranderd worden, maar een stem van 48 klinkt nu eenmaal anders dan een stemmetje van 18.'

Twee passies

Ondertussen laait ook de andere passie van Dex weer op. 'In het middelbaar studeerde ik Mode en Kleding en ik heb er altijd van gedroomd een eigen boetiek te beginnen. Drie jaar geleden is het er met *Babs* eindelijk van gekomen. We waren pas een half jaar open toen corona toesloeg, waardoor ik volop moest inzetten op onlineverkoop, terwijl ik toch vooral persoonlijk advies wilde geven en mijn klanten de kleren wilde laten passen. Maar de klanten vonden toch hun weg. Zij appreciëren het dat ik zelf in de winkel sta.' De combinatie met haar zangcarrière is wel een hele uitdaging. •

DO – 17 NOV – 20.30

Thank God I'm a Country Girl

Barbara Dex

Sint-Genesius-Rode, GC de Boesdaalhoeve, 02 381 1451

Magistrale fauna en flora van bij ons

Voor het eerst werd een natuurdocumentaire integraal in ons land gedraaid. Het resultaat is niet minder verbluffend dan de zoveelste docu over wildlife in een ver land.

TEKST Lene Van Langenhove

Drie jaar trokken twee cameraploegen naar de heide, bossen en rivieren om er het wel en wee van ontelbare diersoorten vast te leggen. Als kijker sta je oog in oog met burlende herten, snelle slechtvalken of 'de barracuda van het zoete water', ook wel snoek genaamd. De fantastische compositie van Dirk Brossé, uitgevoerd door Brussels Philharmonic, maakt de sfeer compleet.

Dieren in de hoofdrol

Het fijne aan natuurdocumentaires is dat niet de mensen maar de dieren en landschappen de hoofdrol spelen. Daarbij draait het telkens om twee zaken: voedsel en voortplanten. Ergens geeft het rust om de eenvoud van zo'n bestaan te aanschouwen, al zijn de natuurwetten soms onverbiddehard.

De vertelling (door Matteo Simoni) volgt het ritme van de seizoenen: van bloeiende narcissen in de lente, zomerse onweersbuien en goudkleurige herfsttaferelen tot de harde winter waarin voedsel schaarser is. De cirkel van het leven loopt door, wat er ook gebeurt: de natuur vindt een weg.

De makers hebben vooral de veelheid van onze natuurpracht willen tonen, eerder dan diep in te gaan op soorten. Je wordt dus niet overstelpt met weetjes, maar leert af en toe iets bij over dieren die je op je volgende wandeling kan tegenkomen. Al zal je ze nooit van zo dichtbij zien, tenzij je graag in de rivier springt om een bever onder water te zien zwemmen. Of wat dacht je van een onderwaterbevalling van een vuursalamander? Ook wat zich 's nachts afspeelt, zoals dansende glijwormen en zeevonk, nemen we maar zelden waar.

Lekker visdiner

Vaak moet het mannetje indruk maken op het vrouwtje om te kunnen paren. Zo graaft de

ijsvogel verschillende nesten, in de hoop dat het vrouwtje er één geschikt vindt, en probeert hij haar te imponeren met een lekker visdiner. Er is de heikikker die eens per jaar helemaal blauw kleurt door de hormonen en maar drie dagen de tijd heeft 'om een vrouwtje te smurfen'. De meest heroïsche strijd levert het vliegend hert. Deze kever komt na een paar jaar bovengronds en volgt het geurspoor om een vrouwtje te vinden. Maar hij is niet het enige mannetje, dus volgt er een gevecht op leven en dood.

Het kan ook anders. Zo bouwt bij de stekebaars het mannetje een nest, waarna het vrouwtje er haar eitjes afzet. Omdat er een kans bestaat dat ze de eitjes opeet, verjaagt hij haar voor hij zorgvuldig de eitjes bevrucht. Tot de kinderen groot zijn, beschermt de papa het nest tegen indringers en voedt hij de kinderen alleen op.

Ongewone plekken

Eén van de mafste scènes is die waar de eieren breken en er hagedissen uitkruipen. En dat allemaal onder de treinsporen, waar het ietsje warmer is. Het siert de makers dat ze ook aandacht hebben voor ongewone plekken. In de Maasvallei ligt de ontginning van grind even stil omdat oeverwaluven nesten hebben gemaakt in de rotswanden. Minder idyllisch is de stortplaats waar ooievaars tussen het afval naar voedsel zoeken.

De film toont hoe alle elementen met elkaar verbonden zijn in ons kwetsbare ecosysteem. Wilde zwijnen die de aarde omwoelen, eekhoorns die hun nootjes verstoppert, ... Het draagt allemaal bij tot de biodiversiteit. Zelfs in een klein, bijna volgebouwd landje is de natuur fenomenaal mooi en boeiend. Dat is uiteindelijk wat de makers willen bereiken: dat we trots zijn op onze Belgische natuur en haar beter beschermen. Missie geslaagd! •

Onze natuur, De Film

DI – 8 NOV – 20.00

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

ZA – 12 NOV – 16.00 EN 20.00 (LIVE IN CONCERT!)

Brussel, Bozar, www.bozar.be

WO – 30 NOV – 20.00

Overijse, CC Den Blank, 02 687 59 59

Volksbier maakt comeback

In de vorige afleveringen van deze artikelenreeks stond industrieel erfgoed gelijk aan vergane glorie. Dit keer niets van dat, want de nijverheid van de lambiekbieren beleeft een ware renaissance. Al meer dan twee eeuwen is de Zennevallei en het Pajottenland de bakermat van de lambiek, faro, geuze en aanverwanten.

TEKST Wim Troch – FOTO Filip Claessens

Lindemans, Boon, Drie Fonteinen, Oud Beersel, Mort Subite, Girardin, Cantillon. Het zijn maar enkele namen die liefhebbers van lambiekbieren bekend in de oren klinken. De bieren staan haast synoniem voor de zuidwestelijke rand rond Brussel. En dat al honderden jaren lang.

Het lambiekbier kan zo gedronken worden, maar het zurige bier is ook de basis van faro, krieb en geuze. Over de oorsprong van de lambiekbieren doen verschillende theorieën de ronde, maar allicht ontstond het bier ergens in de late 18e eeuw in Brussel. Omdat er in het Pajottenland tal van kleine brouwerijtjes werden opgericht, werd het bier ook vrij vroeg geassocieerd met gemeenten als Halle, Beersel of Dilbeek. Of de naam 'lambiek' nu afgeleid is van de gemeente Lembeek dan wel – en meer waarschijnlijk – van de destillatiekolf voor

jenever en brandewijn 'alambique', feit is dat de lambiekbieren aanvankelijk alleen in de Zennevallei geproduceerd konden worden. Dat kwam door de wilde gisten die alleen in Brussel en de zuidwestelijke Rand te vinden zijn. Kenmerkend voor lambiek is immers dat het door spontane gisting met wilde gisten uit de buitenlucht ontstaat. Die gisten, die suikers in alcohol omzetten, zijn van begin oktober tot eind april in de juiste verhoudingen aanwezig in de lucht. Bijzonder is ook dat het bier gist in eikenhouten vaten. De bieren waren aanvankelijk vooral populair bij de gewone man. Boeren namen het bier mee in een kruik op het veld, om hun dorst te lessen tijdens hun harde werk.

Trage industrialisering

Vele van die lambiekbrouwerijen vinden hun wortels in de 19e eeuw. Doorgaans ging het

om boerderijen die in de winter bier brouwen, wanneer er op het land minder te doen was. Begin 20e eeuw waren er in de streek meer dan honderd lambiekbrouwerijen en geuzestekerijen. Toen lieten veel brouwerijen hun landbouwactiviteiten voor wat ze waren, om zich volledig toe te leggen op het brouwen. Door de introductie van koeltechnieken en andere innovaties kon er het hele jaar door gebrouwen worden.

Desalniettemin verliep het brouwproces van lambiekbieren lange tijd behoorlijk ambachtelijk. Pas in de jaren 50 van vorige eeuw werd de echte industrialisering ingezet, met snellere productieprocessen en grotere hoeveelheden. Die schaalvergroting kwam er dus driekwart eeuw later dan in de meeste sectoren. En dan nog. Behalve misschien de Belle-Vuebrouwerij in Sint-Jans-Molenbeek – nu een hotel – en Zuun waren de lambiekbrouwerijen geen mastodonten.

In de laatste helft van vorige eeuw daalde de populariteit van de lambiekbieren en hun afgeleiden. Pils nam de fakkel over als het bier voor de gewone man. Begin jaren 1990 bleven er nog maar een tiental lambiekbrouwerijen over, maar rond de eeuwwisseling kwam er een hernieuwde aandacht voor ambachtelijke of minder *mainstream* bieren en streekbieren. De lambiek en geuze konden meesurfen op die golf van aandacht. Ook de inspanningen van de HORAL, de Hoge Raad voor Ambachtelijke Lambiekbieren, wierpen zijn vruchten af. De vzw groepeerde sinds 1997 lambiekbrouwerijen van het Pajottenland en de Zennevallei, en organiseert onder andere de Toer de Geuze. Met die tweejaarlijkse open dag in de deelnemende lambiekbrouwerijen en geuzestekerijen wil de HORAL de lambiekbieren in de kijker zetten. Al die inspanningen bleven niet zonder succes, want diverse nieuwe producenten kwamen op de markt. Tegenwoordig wordt er zelfs lambiek in West-Vlaanderen of Wallonië gebrouwen en wordt het bier ook buiten de landsgrenzen geëxporteerd.

FR La bière du peuple fait son retour

Dans les précédents articles de cette série, le patrimoine industriel était synonyme de gloire passée. Cette fois, rien de tout cela, car l'industrie de la bière lambic connaît une véritable renaissance. Depuis plus de deux siècles, la vallée de la Senne et le Pajottenland forment le berceau du lambic, du faro, de la gueuze et des bières apparentées. De nombreuses brasseries de lambic remontent au 19e siècle. Il s'agissait généralement de fermes qui brassaient de la bière en hiver, lorsqu'il y avait moins à faire sur les terres. Au début du 20e siècle, la région comptait plus d'une centaine de brasseries de lambic et de gueuzeries. Pendant longtemps, le processus de brassage est resté assez artisanal. Ce n'est que dans les années 1950 qu'une véritable industrialisation s'est mise en place, avec des processus de production plus rapides et des quantités plus importantes. Au tournant du siècle, on a assisté à un regain d'intérêt pour les bières artisanales et régionales. Le lambic et la gueuze ont pu surfer sur cette vague d'intérêt.

Ⓜ oude brouwerij Eylenbosch in Schepdaal

Drie brouwerijen op een boogscheut

Hoewel er dus ook elders lambiek, geuze of kriek wordt geproduceerd, associëren de meeste mensen de lambiekbieren toch met het Pajottenland en de Zennevallei. In de Zennevallei vind je dan ook tal van sporen terug van de lambieknijverheid. Soms verbazend dicht bij elkaar. In groot-Dilbeek bijvoorbeeld. Langs de Ninoofsesteenweg vind je op een goede twee kilometer drie brouwerijen: De Troch, Eylenbosch en Timmermans. Alle drie met een eigen verhaal.

Aan de kruising van de Ninoofsesteenweg met de Jan De Trochstraat in Schepdaal ligt brouwerij De Troch. Het is een typisch voorbeeld van een brouwerij die uitgroeide van een boerderij tot een brouwerij, met verschillende paviljoenen. Het complex werd meermaals aangepast en uitgebreid tot in de jaren 40 de vierkanten mouttoren werd gebouwd. Ondanks de uitbreiding bleef dit een kleinschalige brouwerij. Mede daardoor – en door de veranderende smaak van de consument – kon De Troch niet langer het hoofd bieden aan grotere concurrenten en producenten van andere bieren. De brouwerij sloot in 1967. Tot een tiental jaar geleden kon wie goede ogen had op de mouttoren het opschrift ‘Brouwerij Mouterij De Spanuit J. De Troch Gueuze Kriek’ en een telefoonnummer lezen. Vandaag is het gebouw omgevormd tot een appartementsgebouw met een handvol moderne lofts. In het biermagazijn aan de overkant van de Jan De Trochstraat bevindt zich een restaurant met de naam ‘De Spanuit’, zoals eertijds de brouwerij.

Aan de overkant van de Ninoofsesteenweg staat een groter complex met een brouwer-verleden: Brouwerij Eylenbosch. De voorbije jaren werd er op de site heel wat gerenoveerd, afgebroken en weer gebouwd. Net als bij De Troch is ook hier de brouwerij omgevormd tot een wooncomplex. Naast 55 appartementen is er ook ruimte voor winkels en een ondergrondse parking. Eind september werd er een filiaal van Cru geopend.

“ In de Zennevallei vind je tal van sporen terug van de lambieknijverheid. Soms verbazend dicht bij elkaar.

Het is geen toeval dat de brouwerij Eylenbosch recht tegenover brouwerij De Troch ligt, zo wil de overlevering. Oprichter Emile Eylenbosch huurde immers enkele gebouwen van De Troch. Toen die laatste de huurovereenkomst in 1880 beëindigde, bezwoer de jonge Emile dat hij aan de overkant zelf een brouwerij zou oprichten, eentje die drie keer zo groot zou zijn als die van De Troch. Het was het begin van een rivaliteit. De brouwerij werd effectief groter dan die van De Troch, met een hoogtepunt rond de Wereldtentoonstelling van 1958. De brouwerij werd verscheidene keren uitgebreid en vernieuwd, maar de krimpende vraag naar lambiekbieren betekende ook voor Eylenbosch het einde. Na twee overnames werd in 1991 de laatste druppel bier gebrouwen en werden de

installaties ontmanteld.

Al is dat niet helemaal het einde. Dertig jaar na de sluiting van de brouwerij ligt er opnieuw Eylenbosch-bier in de winkels. Erik De Keersmaecker – nazaat van de laatste eigenaars van de brouwerij – blies de naam Eylenbosch nieuw leven in met de lancering van nieuwe bieren: een geuze en kriek, maar ook goud-, amber- en donker-goudkleurige bieren. Sinds vorig jaar kan je de Eylenbosch-lambiekbieren opnieuw kopen. Opmerkelijk detail: de bieren worden gebrouwen in de brouwerij van De Troch in Wambeek.

Een brouwerij die nog steeds actief is, is brouwerij Timmermans, op een steenworp van de Ninoofsesteenweg richting Brussel in de Dilbeekse deelgemeente Itterbeek. Het is een van de oudste brouwerijen uit de regio, want al in 1702 stond op deze plaats brouwerij-boerderij De Mol. In 1911 werd de brouwerij overgenomen door Frans Timmermans, de latere burgemeester. Hij was het die de brouwerij uitbreidde met een pakhuis en een brouwerswoning. Tijdens het interbellum kende de brouwerij een sterke groei. In 1993 werd ze overgenomen door Martin's Finest Drinks Company en tot op vandaag wordt er bier gebrouwen in wat de oudste lambiekbrouwerij ter wereld is. Met succes, want in 2015 werd de Timmermans Oude Gueuze op de World Beer Awards bekroond tot *World's Best Sour Beer*. Een bewijs dat dit stukje ambachtelijk Brabants erfgoed ook vandaag nog ver buiten de regio gesmaakt wordt. ●

PODIUM

THEATER

DO – 3 NOV – 20.30

Analoog

De Hoe

Grimbergen, CC Strombeek, 02 263 03 43

DO – 3 NOV – 20.15

The Memeing of Life & Dog

TAZ on Tour

Alsemberg, CC de Meent,

02 359 16 00

MA – 7 NOV – 14.00

Geluk op grootmoeders wijze

Letterhoutemse Toneelgroep

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

WO – 9 NOV – 20.30

Apenverdriet

Tania Van der Sanden & Lien Thys

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

WO – 9 NOV – 20.30

Armand

Moody Blue Productions

Sint-Pieters-Leeuw, De Merselborre,

02 371 22 62

DO – 10 NOV – 20.00

Wildeman

Theater Malpertuis/Bob de Moor

Wezembeek-Oppem, GC de Kam,

02 731 43 31

VR – 11 NOV – 20.30

Messia

Jennifer Heylen & Dimitri Leue

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

EX

Van den Eynde, Van Dijck en Reijs

WO – 16 NOV – 20.30

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

VR – 18 NOV – 20.30

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

WO – 16 NOV – 20.30

Moederpijn

Karin Jacobs

Sint-Pieters-Leeuw, De Merselborre,

02 371 22 62

DO – 17 NOV – 20.30

Wij zijn mogelijk (+12j)

Rode Boom

Jezus-Eik, GC de Bosuil,

02 657 31 79

ZA – 19 NOV – 20.00

The Travelling Doll

Thomas Janssens, Greg Timmermans

& Ikram Aoulad

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

ZA – 19 NOV – 20.30

King Lear

Fred Delfgauw & Ida van Dril

Tervuren, CC De Warandepoort, 02 766 53 47

KIDS

WO – 2 NOV – 14.00

The Addams Family II.

Op avontuur (+6j)

familiefilm

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

WO – 2 NOV – 15.00

Onze Natuur (+6j)

natuurdocumentaire

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

WO – 2 NOV – 15.00

Minions.

Hoe Gru superschurk werd

familiefilm

Alsemberg, CC de Meent, 02 359 16 00

WO – 2 NOV – 15.00

Sing 2

familiefilm

Wezembeek-Oppem, GC de Kam,

02 731 43 31

DO – 3 NOV – 15.00

Zeppos. Het Mercatorspoor

(+9j)

familiefilm

Overijse, CC Den Blank, 02 687 59 59

4 EN 5 NOV – 19.30

HOPE (alle)

Sprookjes enzo

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

ZO – 6 NOV – 15.00

Lucht (+4j)

Laika

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

DO – 10 NOV – 19.00

Be Flat (+6j)

Double You

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

ZO – 13 NOV – 11.00

Slaapconcert (0-2j)

NinnaNanna

Wemmel, GC de Zandloper,

02 460 73 24

© Diego Franssens

🎧 Messia (11/11)

ZO – 13 NOV – 15.00

Broos (+3j)

Theater Speelman

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

Mijn vlek (+4j)

Compagnie O Quel Dommage

ZO – 13 NOV – 15.00

Sint-Pieters-Leeuw, De Merselborre,

02 371 22 62

ZO – 20 NOV – 15.00

Tervuren, CC De Warandepoort,

02 766 53 47

Kunstendag voor kinderen

(+6j)

ZO – 20 NOV – 14.00

Zaventem, CC De Factorij,

02 307 72 72

ZO – 20 NOV – 13.00

Sint-Genesius-Rode, GC de Boesdaalhoeve,

02 381 14 51

ZO – 20 NOV – 10.30

Meneer Papier (+2j)

ontbijtfilm

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

ZO – 20 NOV – 15.00

Miss Wifi & Koebrev (+4j)

Ensemble Leporello & Cie Des Mutants

Sint-Genesius-Rode, GC de Boesdaalhoeve,

02 381 14 51

ZO – 20 NOV – 15.00

Dummies (+5j)

Collectief dOfT

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

23 EN 26 NOV – 15.00, 10.00 EN 14.00

De Grote Zwarte Vogel (+6j)

WHItWIT & Michiel Alberts

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

ZA – 26 NOV – 19.30

Bok (+8j)

Batmat

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

ZA – 26 NOV – 19.00

Pak de Poen! (+7j)

Cie Barbarie

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

ZO – 27 NOV – 17.00

Kladderadatsch (+3j)

4Hoog

Grimbergen, CC Strombeek, 02 263 03 43

ZO – 27 NOV – 11.00

Draaiiii (+2,5j)

Tout Petit

Kraainem, GC de Lijsterbes, 02 721 28 06

WO – 30 NOV – 15.00

Sinterklaasconcert (+3j)

The Peatles

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

HUMOR

Proper Lakens

Sven De Ridder Company

DI – 1 NOV – 15.00

Alsemberg, CC de Meent, 02 359 16 00

ZO – 6 NOV – 14.30

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

WO – 2 EN 30 NOV – 20.00

Words. Beats. Jokes.

Nuff' Said

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

ZA – 5 NOV – 20.00

Bis! Bis! Bis!

Urbanus

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

MA – 7 NOV – 20.00

Comedy Club #2

met Joost Van Hyfte

Dilbeek, Lou's Plek, 02 466 20 30

9 EN 10 NOV – 20.30

Speech

Wouter Deprez

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

VR – 11 NOV – 20.00

Mag ik even?

Kamal Kharmach

Kraainem, GC de Lijsterbes, 02 721 28 06

ZA – 12 NOV – 20.00

Joepie

David Galle

Meise, GC De Muze van Meise, 02 892 24 40

DO – 17 NOV – 20.30

Kwestie van Smaak

Lukas Lelie

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

DO – 17 NOV – 20.00

In Blijde Verachting

Bas Birker

Wemmel, GC de Zandloper, 02 460 73 24

VR – 18 NOV – 20.00

Mankracht

Steven Goegebeur

Ternat, CC De Ploter, 02 582 44 33

ZA – 19 NOV – 20.30

Retro

Han Solo

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

WO – 23 NOV – 20.30

Rebel

Thomas Smith

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

ZA – 26 NOV – 20.30

The Roaring Twenties

Släpstick

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

DANS

VR – 25 NOV – 20.30

Ghost Writer and the Broken Hand Break

Miet Warlop

Grimbergen, CC Strombeek, 02 263 03 43

ZA – 26 NOV – 20.30

One Song

NTGent/ Miet Warlop

Grimbergen, CC Strombeek, 02 263 03 43

MUZIEK

2 EN 3 NOV – 20.30

De kat zat op de krant

Bart Peeters

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

DO – 3 NOV – 20.30

History of New Wave

Stijn Meuris & band

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

Caesar Tour

Meskerem Mees

DO – 3 NOV – 20.00

Ternat, CC De Ploter, 02 582 44 33

DO – 10 NOV – 20.30

Grimbergen, CC Strombeek, 02 263 03 43

DI – 29 NOV – 20.00

Wezembeek-Oppem, GC de Kam, 02 731 43 31

VR – 4 NOV – 20.15

Flore

Gabriel Ríos

Alsemberg, CC de Meent, 02 359 16 00

ZA – 5 NOV – 20.30

Jan Verstraeten

Club S

Grimbergen, CC Strombeek, 02 263 03 43

ZA – 5 NOV – 20.15

Sommers of 69

Willy Sommers

Alsemberg, CC de Meent, 02 359 16 00

ZO – 6 NOV – 15.00

Jo Vally

seniorenfeest

Wemmel, GC de Zandloper, 02 460 73 24

WO – 9 NOV – 20.30

Peer Baierlein South Quartet

Jazz at Felix

Hoeilaart, GC Felix Sohie, 02 657 05 04

DO – 10 NOV – 20.30

Arte Amanti

Duisburg, Sint-Katharinakerk,

02 766 53 47

DO – 10 NOV – 20.30

The Fureys

Overijse, CC Den Blank, 02 687 59 59

DO – 10 NOV – 20.30

Bloemlezing

Stef Bos

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

DO – 10 NOV – 20.30

Is er iets?

Madou

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

ZA – 12 NOV – 20.00

The Free Orleans Rebel Band

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

ZA – 12 NOV – 20.30

Vuurman

Buurman

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

DO – 17 NOV – 20.30

Specchio Veneziano

Le Consort

Grimbergen, abdijkerk, 02 263 03 43

DO – 17 NOV – 20.30

Lais

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

DO – 17 NOV – 20.30

Thank God I'm a Country Girl

Barbara Dex

Sint-Genesius-Rode, GC de Boesdaalhoeve, 02 381 14 51

VR – 18 NOV – 20.00

The True Heirs of Ireland's Folk Heritage

The High Kings

Kraainem, GC de Lijsterbes, 02 721 28 06

VR – 18 NOV – 20.30

History of New Wave

Stijn Meuris e.a.

Tervuren, CC De Warandepoort, 02 766 53 47

18 EN 19 NOV – 20.00

Messiah van G.F. Händel

Carmina Kamerkoor

Vilvoorde, O.L.V.-van de Goede Hoopkerk, www.carmina.be

ZA – 19 NOV – 20.30

20 Years Birthmarks

Ozark Henry

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

ZA – 19 NOV – 19.00

Het beste moet nog komen

Mama's Jasje

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

ZA – 19 NOV – 20.00

The Policed

Tribute to The Police

Linkebeek, GC de Moelie, 02 380 77 51

ZO – 20 NOV – 14.00

Klassiek in de geest

van Teirlinck

Cosy Brass Quartet & Kurt Van Eeghem

Alsemberg, CC de Meent, 02 359 16 00

ZO – 20 NOV – 20.30

Tom Robinson & Band

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

DI – 22 NOV – 14.00

Herfst Thé Dansant

John Leo & dj Eddy

Tervuren, Pachthof Stroykens, 02 766 53 47

WO – 23 NOV – 20.30

Acoustic Desert Night

Bombino

Grimbergen, CC Strombeek, 02 263 03 43

WO – 23 NOV – 20.30

Zeynep Baksi Karatag

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

DO – 24 NOV – 20.30

Dear Uncle Lennie

albumpresentatie

Beigem, kerk, 02 263 03 43

⬇ Kwestie van Smaak (17/11)

© Lukas Lelie

🔊 Vuur en IJs (tot 13/11)

DO – 24 NOV – 14.00

Franse Chansons

Herman Dils & Raf Stroobants

Jezus-Eik, GC de Bosuil,
02 657 31 79

DO – 24 NOV – 14.30

Panaché

Warre Borgmans & de Lou Roman Band

Vilvoorde, CC Het Bolwerk,
02 255 46 90

DO – 24 NOV – 14.00

Terug naar 'The Roaring Twenties'

Zsa Zsa Zsu

Meise, GC De Muze van Meise,
02 892 24 40

DO – 24 NOV – 14.00

Yves Segers

Sint-Genesius-Rode, De Boomgaard,
02 381 14 51

VR – 25 NOV – 20.30

Piazzolla-Rovira. La Noche del Encuentro

Sonico

Vilvoorde, CC Het Bolwerk,
02 255 46 90

VR – 25 NOV – 20.00

Ryelandt Goes Vienna

Ryelandt Trio

Meise, GC De Muze van Meise,
02 892 24 40

ZA – 26 NOV – 20.00

En Vivo

Gabriel Ríos

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

ZA – 26 NOV – 20.00

Winterconcert

De Eendracht

Meise, GC De Muze van Meise, 02 892 24 40

ZA – 26 NOV – 20.30

Chekhov trio

Sint-Pieters-Leeuw, Sint-Pieterskerk, 02
371 22 62

ZO – 27 NOV – 20.30

zo

Absynthe Minded

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

ZO – 27 NOV – 14.30

Evergreens voor de eeuwige jeugd

Evergreen Machine

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

DI – 29 NOV – 14.00

Ladies of the 70ties

Overijse, CC Den Blank, 02 687 59 59

FILM

WO – 2 NOV – 20.30

Tori en Lokita

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

ZO – 6 NOV – 10.00

Filmmarathon

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

Elvis

ZO – 6 NOV – 20.00

Alseberg, CC de Meent, 02 359 16 00

MA – 7 NOV – 20.30

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

WO – 16 NOV – 15.00 EN 20.00

Overijse, CC Den Blank, 02 687 59 59

DI – 8 NOV – 20.30

Ritueel

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

DI – 8 NOV – 14.00

Dealer

Linkebeek, GC de Moelie, 02 380 77 51

Triangle of Sadness

DI – 8 NOV – 20.30

Grimbergen, CC Strombeek, 02 263 03 43

DI – 29 NOV – 20.00

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

Onze natuur, De Film

DI – 8 NOV – 20.00

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

ZA – 12 NOV – 16.00 EN 20.00

(LIVE IN CONCERT!)

Brussel, Bozar, www.bozar.be

WO – 30 NOV – 20.00

Overijse, CC Den Blank, 02 687 59 59

WO – 9 NOV – 20.00

Animals (+18j)

Overijse, CC Den Blank,
02 687 59 59

ZO – 13 NOV – 20.00

Inexorable

Alseberg, CC de Meent, 02 359 16 00

MA – 14 NOV – 20.30

Peter von Kant

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

DO – 17 NOV – 14.30

Les Misérables

Meise, GC De Muze van Meise, 02 892 24 40

DO – 17 NOV – 15.00 EN 20.00

Supernova

Wezembeek-Oppem, GC de Kam,
02 731 43 31

Rebel

ZO – 20 NOV – 20.00

Alseberg, CC de Meent, 02 359 16 00

MA – 21 NOV – 20.30

Vilvoorde, CC Het Bolwerk, 02 255 46 90

DI – 22 NOV – 20.00

Nope

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

VR – 25 NOV – 14.00 EN 20.00

Nowhere

Wemmel, GC de Zandloper, 02 460 73 24

ZO – 27 NOV – 20.00

H4z4rd

Alseberg, CC de Meent, 02 359 16 00

DI – 29 NOV – 20.00

Women Don't Cycle

Hoeilaart, GC Felix Sohie, 02 657 05 04

EXPO

TOT 30 OKT

Angakok

Koenraad Tinel

Brussel, Gare Maritime Tour & Taxis,
www.koenraadtinel.be

9 NOV TOT 2 DEC

The World from Above

Werner Roelandt

Wemmel, GC de Zandloper,
02 460 73 24

TOT 13 NOV

Vuur en Ijs

Jeroen Van Nieuwenhove

Asse, Oud Gasthuis,
02 456 01 60

16 NOV TOT 12 DEC

Fotomuze 2022

Fotoclub Asse

Asse, Oud Gasthuis,
02 456 01 60

TOT 14 DEC

Rachel Rose. Cave of Time

Grimbergen, CC Strombeek,

02 263 03 43

TOT 14 DEC

Performing Objects

Grimbergen, CC Strombeek,

02 263 03 43

TOT 7 JAN

Beirut, Recurring Dream

Tanya Traboulsi

Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

TOT 8 JAN

Alexandrië: vervlogen toekomst

Brussel, Bozar, www.bozar.be

TOT 8 JAN

**Herman Teirlinck
& Frans Masereel**Beersel, Huis Herman Teirlinck,
www.huisvanhermanteirlinck.be**VARIA**

ZA – 5 NOV – 14.00

**Spelnamiddag voor
jong en oud**

Nand Maes

Asse, Oud Gasthuis, 02 456 01 60

Let's talk about sex

Lieve Blancquaert

VR – 11 NOV – 20.30

Jezus-Eik, GC de Bosuil, 02 657 31 79

ZA – 19 NOV – 20.00

Meise, GC De Muze van Meise, 02 892 24 40

DI – 15 NOV – 20.00

**Nieuw België,
een migratiegeschiedenis**

Tom Naegels

Hoeilaart, GC Felix Sohie, 02 657 05 04

WO – 16 NOV – 20.30

Voor ik het vergeet

Wannes Deleu

Hoeilaart, GC Felix Sohie, 02 657 05 04

WO – 16 NOV – 20.00

**In de voetsporen van de oude
karavaan- en zijderoutes**

Jos Odeurs

Meise, GC De Muze van Meise, 02 892 24 40

DO – 17 NOV – 14.00

**Luisteren naar
Robert Schumann**

Arthuur De Vis

Overijse, CC Den Blank, 02 687 59 59

VR – 25 NOV – 20.30

**Oorlogen en problemen
van deze tijd**

Rudi Vranckx

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

ZO – 27 NOV – 10.00

Het moois dat we delen

Ish Ait Hamou

Sint-Pieters-Leeuw, landhuis De Viron,
02 371 22 62

29, 30 NOV OF 1 DEC – 14.00

**Sinterklaasfeest voor
senioren**

Ingeborg, Celien, Connie Neefs e.a.

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

Hard maar ook hartverwarmend

**Rond de zeventig zijn ze inmiddels, de
gebroeders Jean-Pierre en Luc Dardenne.****Maar aan energie en urgentie heeft het Luikse
regisseursduo nog niets ingeboet. Meer dan
tien langspeelfilms hebben ze ondertussen
op hun naam en verschillende daarvan ken
je ongetwijfeld.**

TEKST Michaël Bellon – FOTO Ivan Put

Rosetta en *L'Enfant* kregen een Gouden Palm op het filmfestival van Cannes, *Le Silence de Lorna* en *Le Gamin au vélo* wonnen er prijzen in belangrijke nevencategorieën. En op het jongste festival was het weer prijs, want met *Tori et Lokita* wonnen de Dardennes de *Prix du 75e Festival de Cannes*, een gelegheidsprijs die wel in het leven geroepen leek om de nieuwste film van de broers te kunnen bekronen.

Tori et Lokita is opnieuw een sociaal drama zonder franjes, maar met veel emotie zoals we van de Dardennes gewoon zijn. De film kreeg opvallend veel meer bijval dan hun twee vorige *La Fille inconnue* en *Le Jeune Ahmed*. Het is een harde film door de rauwe realiteit die ongefilterd wordt getoond. Tegelijkertijd is hij hartverwarmend door de menselijke kracht van de personages, die opnieuw gestalte worden gegeven door acteurs die de gebroeders Dardenne vanuit het niets onder het voetlicht brengen. Film liefhebbers herkennen in de bijrollen waarschijnlijk de meer ervaren Vlaamse acteurs Charlotte De Bruyn (*Niet Schieten, De Twaalf*) en Tijmen Govaerts (*Girl, Twee Zomers*), maar het zijn de debutanten Pablo Schils uit Seraing en Joely Mbundu uit Ganshoren die de hoofdrollen vertolken. Zij spelen respectievelijk de jonge Tori uit Benin en het wat oudere meisje Lokita uit Kameroen, en betekenen voor deze film wat Jérémie Renier voor *La Promesse* of Emilie Dequenne voor *Rosetta* betekenden. Ze zijn de warme krachtbronnen in een film waarin de regisseurs de omstandigheden aanklagen waarin veel niet-begeleide minderjarige migranten in ons land en in de rest van Europa verkeren.

Misbruik en willekeur

Tori en Lokita doen zich bij hun aankomst in België voor als broer en zus en verbinden hun lot aan elkaar. Hun asielprocedure

hapert, de familie in het thuisland wil geld, net als de mensensmokkelaars waarvan ze het slachtoffer zijn. De kinderen zijn overgeleverd aan de wreedheid en de willekeur van hun situatie, en worden gedwongen tot een leven dat volwassenen nauwelijks aan zouden kunnen. Ze ondergaan uitbuiting, geweld en misbruik, en belanden via een nietsontziende horecabaas in de drugs-handel. De Dardennes hebben zich voor het maken van deze film uiteraard gedocumenteerd en tonen wat de concrete gevolgen zijn van asielfcrissen waaraan niet afdoende het hoofd wordt geboden. Ze tonen ook hoe het label dat 'illegalen' krijgen opgeplakt vooral illegaliteit in de hand werkt, omdat mensen met slechte bedoelingen hun gang kunnen gaan met (minderjarige) vluchtelingen waar verder niemand naar omkijkt.

Vriendschap en veerkracht

Net als in hun andere bekroonde films behandelen de Dardennes zonder compromis een onderwerp waar we eigenlijk liever van weggijken. En net als in die films zijn het jonge mensen, kinderen nog, die ons een geweten schoppen. Maar behalve een aanklacht is deze film ook een verhaal van vriendschap en veerkracht. De Brusselse Joely is een zachte kracht en een natuurtalent. De jonge Tori is met zijn spontane verbale capaciteiten een onweerstaanbare knul. Tot voor deze film hadden ze nauwelijks acteurservaring, maar de Dardennes herkennen hun talent tijdens de castings. Als kijker ben je zo met het lot van de twee personages begaan dat de film je bekommernis om de afloop ervan automatisch een soort thriller wordt. ●

WO – 2 NOV – 20.30

Tori en Lokita

Dilbeek, CC Westrand, 02 466 20 30

Ⓜ Joely Mbundu

FAVORIETEN VAN

Fatima Ait Oufkir

MOOISTE PLEK IN MAROKKO

De watervallen
van Ouzoud.

FAVORIET GERECHT

Pastela van vis.

MOOISTE

HERINNERING

Mijn vriend-
schappen aan de
universiteit.

Sociale contacten

Wat viel haar het meest op toen ze in België aankwam? 'Dat er hier zoveel groen is, was haast een schok voor mij. In Marokko zorgt de droogte voor een heel ander soort landschappen. Ik vind de meeste tuinen in België prachtig. Ik kan er met veel bewondering naar kijken.' Voor Ait Oufkir was het van meet af aan duidelijk dat ze de mensen in hun taal wou kunnen aanspreken. Gedurende een jaar volgde ze in de voormiddag Nederlandse en in de namiddag Franse les. 'Ik houd van contacten met de mensen. Ik vind het ontzettend belangrijk om elkaar als mens te respecteren. Mijn man en ik komen uit een verschillende cultuur. We zijn het niet over alles eens, maar we luisteren naar elkaars standpunten en proberen het juiste midden te vinden.'

De nieuwe Fatima

Ait Oufkir keert nog regelmatig terug naar haar geboortestreek in Marokko. Ze houdt nog steeds van de warme, familiale sfeer die er tijdens het offer- en suikerfeest heerst. 's Ochtends komt de familie samen op een open plek in de natuur om er naar het gebed van de iman te luisteren. De rest van de dag blijven ze samen. Hoezeer ze van dit soort rituelen kan genieten, ze doen haar ook beseffen dat ze veranderd is.

'Wanneer ik in Marokko verblijf, besef ik dat ik niet meer de Fatima van zestien jaar geleden ben. Ik ben vrijer gaan denken. Gelukkig zijn mijn ouders open van geest; heel wat andere mensen blijven echter gehecht aan regels en aan wat anderen over hen denken. Ik heb me daarvan kunnen bevrijden. De Belgische manier van denken heeft me daarbij geholpen.'

Vanuit het hart

Toch zijn er aspecten van de Marokkaanse cultuur die Fatima zullen blijven raken. 'Ik houd van de muziek van de Marokkaanse zanger Rachid Gholam. Zijn liedjes zijn doordrongen van wijsheid. Zo zingt hij over het belang van onvoorwaardelijke liefde. Liefde die niet gekoppeld is aan condities, maar vanuit het hart komt.' Wat haar in België opvalt, is hoe groot het hart van vele Belgen is. 'Ik zie zoveel goede doelen waarvoor Belgen zich inzetten. Dat raakt me. Wat ik wel jammer vind, is dat je hier soms te snel op je uiterlijkheden wordt beoordeeld. Het leven zou mooier zijn, mochten we meer naar het innerlijke kijken.' ●

Het juiste midden

Onvoorwaardelijke liefde. Dat zocht Fatima Ait Oufkir. Het duurde even voor ze die vond. Maar in 2014, vier jaar na haar scheiding, kwam Michaël in haar leven. De man met wie ze nu in Zellik een gelukkig samengesteld gezin vormt.

TEKST Nathalie Dirix - FOTO Filip Claessens

Eentwintig was Fatima Ait Oufkir toen ze besloot Marokko te verlaten om met haar man in België te trouwen. 'Nu weet ik dat we te snel zijn gegaan. We kenden elkaar te oppervlakkig om ons aan elkaar te binden en een kind te krijgen. Toch heb ik er geen spijt van. Na onze scheiding ben ik, samen

met onze zoon, in Jette gaan wonen. Daar leerde ik mijn huidige man kennen. Hij had een dochter uit zijn eerste huwelijk. Samen besloten we er opnieuw voor te gaan. Dat ik die stap durfde zetten, komt omdat Michaël me de ruimte geeft om mezelf te zijn. Ons gezin telt ondertussen vijf kinderen.'

DE Die richtige Mitte

Für Fatima Ait Oufkir war es von Anfang an klar, dass sie die Menschen in ihrer Sprache ansprechen können wollte. Ein Jahr lang nahm sie vormittags Niederländisch- und nachmittags Französischunterricht. 'Ich liebe den Umgang mit Menschen. Ich finde es unglaublich wichtig, dass wir uns gegenseitig als Menschen respektieren. Mein Mann und ich kommen aus einer anderen Kultur. Wir sind nicht in allem einer Meinung, aber wir hören uns die Ansichten des anderen an und versuchen, die richtige Mitte zu finden.' Ait Oufkir kehrt immer noch regelmäßig in ihre marokkanische Heimatregion zurück. Sie mag nach wie vor die warme, familiäre Atmosphäre, aber das Leben in Belgien hat sie freier denken lassen.